

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Πολιτική ποινική δικαιοσύνη στη Γερμανία

Μετάφραση και Σχολιασμός

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΓΚΙΞΑΝΑ ΓΚΑΜΠΡΙΕΛΑ

Ξ2019125

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ:

ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ - Α' ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΒΡΑΙΛΑ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ - Β' ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ

Κέρκυρα,

Ιούνιος 2023

Τίτλος: Πολιτική ποινική δικαιοσύνη στη Γερμανία, Μετάφραση και Σχολιασμός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

1. Μεταφράσματα.....	7	
1.1. Η πολιτική δικαιοσύνη στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης.....	7	
1.2. Ναζιστική δικτατορία: διαστροφή του νόμου.....	8	
1.3. Θανατικές καταδίκες.....	10	
1.4. Εξάλειψη της δικαιοσύνης.....	11	
1.5. Παρεμβάσεις στο δικαστικό σύστημα.....	13	
1.6. Μεταχείριση του εθνικοσοσιαλιστικού δικαστικού σώματος στην Ομοσπονδιακή της Γερμανίας.....	14	Δημοκρατία
1.7. Δικαιοσύνη του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Γερμανίας.....	16	
1.8. Δικαιοσύνη μεταξύ πολιτικής και δικαίου.....	18	
2. Πρωτότυπα.....	20	
2.1. Politische Justiz in der Weimarer Republik.....	20	
2.2. NS-Diktatur: Perversion des Rechts.....	21	
2.3. Todesurteile.....	22	
2.4. Ausschaltung der Justiz.....	23	
2.5. Eingriffe in die Justiz.....	25	
2.6. Behandlung der NS-Justiz in der Bundesrepublik.....	25	
2.7. SED-Justiz.....	27	
2.8. Justiz zwischen Politik und Recht.....	29	
3. Μεταφραστικός σχολιασμός.....	30	
3.1. Εισαγωγή.....	30	
3.2. Ανάλυση κειμένων πηγής.....	30	
3.2.1. Είδος κειμένων.....	31	
3.2.2. Λειτουργίες κειμένων.....	31	
3.2.3. Σκοπός ΚΠ.....	31	
3.3. Πακέτο μεταφραστικών οδηγιών και σύγκριση ΚΣ με ΚΠ.....	32	
3.4. Μεταφραστικά προβλήματα και επίλυση.....	33	
3.4.1. Πραγματολογικά προβλήματα.....	34	
3.4.2. Πολιτισμικά προβλήματα.....	35	
3.4.3. Γλωσσικά προβλήματα.....	36	
3.4.4. Ιδιάζοντα προβλήματα.....	36	

Επίλογος.....	38
Βιβλιογραφία/Ιστογραφία/Ηλεκτρονικά λεξικά.....	39

Πρόλογος

Το παρόν αποτελεί Πτυχιακή Εργασία της Γκαμπριέλα Γκιζάνα, προπτυχιακής φοιτήτριας του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου και αποτελείται από το κυρίως θέμα της πολιτικής ποινικής δικαιοσύνης στη Γερμανία καθώς και από οχτώ υποενότητες που αναλύουν το θέμα αυτό. Όσον αφορά το επικοινωνιακό πλαίσιο σημειώνεται ότι πρόκειται για μετάφραση από τη γερμανική γλώσσα προς την ελληνική και ακολουθεί ο σχολιασμός ο οποίος έγινε με βάση τη λειτουργική προσέγγιση της Christiane Nord. Η επιλογή του θέματος έγινε έπειτα από πολύωρη αναζήτηση θεμάτων που αφορούν τη Γερμανία και το σύστημα πολιτικής ποινικής δικαιοσύνης της. Μέσα από αυτήν την εργασία αναλύονται, μάλιστα, οι παρεμβάσεις στο δικαστικό σύστημα, οι θανατικές καταδίκες, η εξάλειψη της διακαιοσύνης και άλλα θέματα τα οποία κάνουν το γενικό θέμα ενδιαφέρον προς ανάγνωση και περαιτέρω μελέτη. Στόχος είναι να δοθούν απαντήσεις σε ζητήματα που αφορούν τη δράση και τη συμπεριφορά του μεταφραστή, όταν καλείται να αντιμετωπίσει και να αποτυπώσει θέματα που διαφέρουν από τον δικό του πολιτισμό και την πολιτική νοοτροπία της χώρας του. Παρακάτω ακολουθούν: τα μεταφράσματα των ενοτήτων αυτών, τα πρωτότυπα και ο μεταφραστικός σχολιασμός.

1. Μεταφράσματα

1.1. Η πολιτική δικαιοσύνη στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης

Η πολιτική δικαιοσύνη λαμβάνει αποφάσεις ανάλογα με τις πολιτικές επιρροές. Δεν τιμωρεί ανθρώπους για συγκεκριμένα εγκλήματα, αλλά για τις πεποιθήσεις που αυτοί έχουν. Η πολιτική αντιπολίτευση καταπολεμάται με το ποινικό δίκαιο, ενώ τα αδικήματα που διαπράττονται από τους ίδιους τους ηγέτες της κοινής γνώμης, αποκρύπτονται.

Στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης υπήρχε ένα σύστημα πολιτικής δικαιοσύνης που ήταν «τυφλό από το δεξί μάτι», προκειμένου να κοιτάζει ακόμα πιο έντονα με το αριστερό. Η δίκη του Αδόλφου Χίτλερ και άλλων κατηγορουμένων για την απόπειρα πραξικοπήματος στο Μόναχο στις 8/9 Νοεμβρίου 1923¹ είναι ενδεικτική της επιείκειας που επιδείχθηκε προς τη Δεξιά. Τότε ο Χίτλερ και ο στρατηγός Έριχ Λούντεντορφ² προσπάθησαν να καταλάβουν την εξουσία στη Βαυαρία και να ανατρέψουν την κυβέρνηση Στρέζεμαν³ με πορεία προς το Βερολίνο. Η κατηγορία ήταν εσχάτη προδοσία: «Οι κατηγορούμενοι, υποστηριζόμενοι από την ένοπλη δύναμη της Kampfbund (Αγωνιστική Ένωση ενάντια στο φασισμό) και την ένοπλη δύναμη των σχολών πεζικού, ανέλαβαν να απομακρύνουν με τη βία τη βαυαρική κυβέρνηση και την κυβέρνηση του Ράιχ⁴, να αλλάξουν το σύνταγμα του Ράιχ και του Ελεύθερου Κράτους της Βαυαρίας και να εγκαθιδρύσουν αντισυνταγματικές κυβερνητικές εξουσίες».

Οι κατηγορούμενοι, ο πρώην αρχηγός της αστυνομίας του Μονάχου Ερνστ Πόνερ, ο μετέπειτα υπουργός Εσωτερικών του Ράιχ Βίλχελμ Φρικ και έξι ηγέτες της «Γερμανικής Ενοποίησης»⁵, μεταξύ των οποίων και ο Ερνστ Πόνερ, εκτός του Χίτλερ και του στρατηγού Λούντεντορφ, μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν τη δίκη ως βήμα για την προπαγάνδα τους κατά της Δημοκρατίας και των εκπροσώπων της χωρίς σοβαρές απορρίψεις από το δικαστήριο. Η ποινή ήταν εξαιρετικά επιεικής. Ο Χίτλερ καταδικάστηκε σε πενταετή προφυλάκιση, ενώ ταυτόχρονα του δόθηκε η προοπτική να αποφυλακιστεί υπό όρους μετά την έκτιση έξι μηνών. Η διάταξη του νόμου περί προστασίας της Δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία οι μη Γερμανοί που καταδικάστηκαν για

¹ ΣτΜ: «Πραξικόπημα του Μονάχου» ή αλλιώς «Πραξικόπημα της μπυραρίας» έμεινε στην ιστορία η αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος του Χίτλερ στις 8-9 Νοέμβρη του 1923 στο Μόναχο.

² ΣτΜ: 1865 - 1937, Γερμανός στρατηγός, στις αρχές του Α' Παγκοσμίου πολέμου διηύθυνε την πολιορκία της Λιέγης, η οποία έληξε με επιτυχία.

³ ΣτΜ: 1878 - 1929, ήταν φιλελεύθερος Γερμανός πολιτικός, ο οποίος διατέλεσε Υπουργός Εξωτερικών και Καγκελάριος κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους Γερμανούς ηγέτες και ένθερμος υποστηρικτής της δημοκρατίας κατά τη διάρκεια του εύθραυστου αυτού καθεστώτος.

⁴ ΣτΜ: αναφέρεται στον πολιτικό οργανισμό που διακυβέρνησε τη Γερμανία κατά τη διάρκεια της εποχής του Τρίτου Ράιχ, ήτοι από το 1933 έως το 1945.

⁵ ΣτΜ: εθνικό κίνημα που εξελίχθηκε στην διάρκεια του 19ου αιώνα και αφορούσε την ενοποίηση του γερμανικού χώρου, στον οποίο συνυπήρχαν δύο ισχυρά κράτη, η Αυστρία και η Πρωσία, καθώς και πολλά μικρά κρατίδια του γερμανικού χώρου.

εσχάτη προδοσία έπρεπε να απελαθούν, δεν εφαρμόστηκε στον Χίτλερ, ο οποίος ήταν ακόμη Αυστριακός πολίτης εκείνη την εποχή. Η αιτιολογία που δόθηκε ήταν η εξής: «Κατά τη γνώμη του δικαστηρίου, η διάταξη [...] του νόμου περί προστασίας της Δημοκρατίας [...] δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε έναν άνθρωπο που σκέφτεται και αισθάνεται τόσο Γερμανός όσο ο Χίτλερ [...]». Στις 14 Δεκεμβρίου 1924, ο Χίτλερ απελευθερώθηκε από την κράτηση του φρουρίου και μπορούσε να συνεχίσει τον αγώνα του για την εξουσία.

Η δικαιοσύνη έκρινε ασύγκριτα πιο σκληρά μετέπειτα το 1936, στη δίκη εναντίον του βραβευμένου με Νόμπελ Ειρήνης Καρλ φον Οσιέτσκι το 1931⁶. Ο Οσιέτσκι, ως εκδότης και συντάκτης της εφημερίδας "Weltbühne" («Η παγκόσμια σκηνή»), είχε τυπώσει ένα δοκίμιο στο οποίο γινόταν αναφορά σε στρατιωτική ενίσχυση της γερμανικής αεροπορίας και σε συνεργασία μεταξύ της Ράιχσπερ και της Σοβιετικής Ένωσης κατά παράβαση των διατάξεων της Συνθήκης Ειρήνης των Βερσαλλιών. Ως αποτέλεσμα, ο Οσιέτσκι και ο συγγραφέας του άρθρου καταδικάστηκαν σε φυλάκιση ενός έτους και έξι μηνών για προδοσία στρατιωτικών μυστικών, αν και είχαν αποκαλύψει μόνο παραβιάσεις της Συνθήκης των Βερσαλλιών.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1933, το πρωί μετά την πυρκαγιά στο Ράιχσταγκ⁷, όταν οι εθνικοσοσιαλιστές βρήκαν την ευκαιρία να εξοντώσουν σκόπιμα τους αντιπάλους του καθεστώτος, ο αφοσιωμένος ειρηνιστής και δημοκράτης Καρλ φον Οσιέτσκι συνελήφθη και πάλι και αργότερα οδηγήθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης (KZ).

1.2. Ναζιστική δικτατορία: διαστροφή του νόμου

Κάθε δικτατορία επιδιώκει την εμφάνιση της νομιμότητας. Συνεπώς, τα καταναγκαστικά μέτρα για τη διατήρηση της εξουσίας «ντύνονται» με νομική μορφή από τα δικτατορικά καθεστώτα. Αυτόν τον δρόμο ακολούθησε και η ναζιστική δικτατορία, όπου τελικά ακόμη και η «διαταγή του Φύρερ»⁸ μετουσιώθηκε με τη νομιμότητα ενός νόμου. Αυτό το μέσο επέτρεπε στον Χίτλερ να εκδίδει διαταγές που ήταν «υπεράνω του νόμου» και άμεσα έγκυρες.

Ήδη στον απολογισμό του για την καταστολή του υποτιθέμενου πραξικοπήματος «Ρεμ»⁹, το οποίο περιελάμβανε τη δολοφονία περίπου 100 ηγετών του «Sturmabteilung», SA (αρχική παραστρατιωτική πτέρυγα του Ναζιστικού Κόμματος) και πολιτικών αντιπάλων, είχε φωνάξει ενώπιον του Ράιχσταγκ: «Εκείνη την ώρα ήμουν υπεύθυνος για τη μοίρα του γερμανικού έθνους και συνεπώς ανώτατος δικαστικός άρχοντας του γερμανικού λαού». Ο ηγέτης των 300.000 μελών

⁶ ΣτΜ: 1889 –1938, ήταν ριζοσπάστης Γερμανός ειρηνιστής και κάτοχος του Βραβείου Νόμπελ Ειρήνης το 1935. Κατηγορήθηκε για εσχάτη προδοσία και κατασκοπία το 1931 μετά τη δημοσίευση λεπτομερειών για την υποτιθέμενη παραβίαση της Συνθήκης των Βερσαλλιών.

⁷ ΣτΜ: Ως «εμπρησμός του Ράιχσταγκ» έχει μείνει στην ιστορία η εμπρηστική επίθεση που έγινε στο γερμανικό Κοινοβούλιο στο Βερολίνο, στις 28ης Φεβρουαρίου 1933, η οποία κατέστρεψε ολοσχερώς το εσωτερικό του.

⁸ ΣτΜ: διαταγές του Φύρερ (Χίτλερ)

⁹ ΣτΜ: μία στρατηγική κίνηση του Χίτλερ, ώστε να έχει την ομαλότερη δυνατή συνεργασία με τραπεζίτες, εφοπλιστές, βιομήχανους όπλων και την εσωτερική ελίτ του κόμματός του.

του SA, Ερνστ Γιούλιους Ρεμ¹⁰, θεωρήθηκε από τον Χίτλερ ως αντίπαλος για την διεκδίκηση εξουσίας του κράτους. Ως εκ τούτου, ο Χίτλερ χρησιμοποίησε ένα υποτιθέμενο επικείμενο πραξικόπημα του Ρεμ στα τέλη Ιουνίου του 1934 για να διαλύσει το SA και την ηγεσία τους, καθώς και να εξοντώσει άλλες αντιπαθείς προσωπικότητες χωρίς καμία δίκη. Με το «Νόμο περί μέτρων κρατικής αυτοάμυνας» της 3ης Ιουλίου 1934 που ψηφίστηκε μια μέρα μετά την ολοκλήρωση των δολοφονικών ενεργειών, οι εγκληματικές αυτές πράξεις κηρύχθηκαν «νόμιμες», προκειμένου να νομιμοποιηθεί, όπως ισχυρίστηκε ο Χίτλερ ενώπιον του υπουργικού συμβουλίου, «μια ενέργεια με την οποία σώθηκε ολόκληρος ο λαός από ανυπολόγιστη ζημιά». Με το ψήφισμα του Ράιχσταγκ της 26ης Απριλίου 1942, ο Χίτλερ είχε τελικά ορίσει τον εαυτό του ανώτατο δικαστικό άρχοντα.

Παρ' όλα αυτά, οι εθνικοσοσιαλιστές φάνηκαν αρχικά να επιθυμούν να διατηρήσουν την πρόσοψη του συνταγματικού κράτους. Περιορίσαν τον νόμο και την τάξη ή τα παρέκαμψαν μέσω ειδικών δικαστηρίων, μόνο όπου εμπόδιζαν τη δίωξη των αντιπάλων τους. Για παράδειγμα, ο φερόμενος ως εμπρηστής του Ράιχσταγκ, Μαρίνους βαν ντερ Λούμπε¹¹, καταδικάστηκε σε θάνατο βάσει ενός νόμου που ψηφίστηκε μόνο μετά τη διάπραξη του εγκλήματος. Έτσι εγκαταλείφθηκε η αρχή του κράτους δικαίου «nulla poena sine lege» (λατινικά: καμία τιμωρία χωρίς νόμο).

Ήδη από τον Μάρτιο του 1933 ψηφίστηκε ο «Νόμος για την άμυνα κατά των ύπουλων επιθέσεων κατά του κράτους και του κόμματος και για την προστασία της κομματικής στολής» (που αυστηροποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1934), σύμφωνα με τον οποίο όποιος έκανε «δημόσια μισητές, εμπρηστικές ή χαμηλόμυαλες δηλώσεις» για το NSDAP (Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα), το κράτος ή τον Χίτλερ μπορούσε να τιμωρηθεί με φυλάκιση έως και δύο ετών.

Ο νόμος περί Γκεστάπο της 10ης Φεβρουαρίου 1936 εξάλειψε οριστικά και επίσημα κάθε δικαστικό έλεγχο της δράσης της κρατικής αστυνομίας και άφησε τη Μυστική Κρατική Αστυνομία (Γκεστάπο) ελεύθερη να καθορίσει τον τομέα ευθύνης της. Για παράδειγμα, τα δυσάρεστα άτομα μπορούσαν πλέον να οδηγούνται σε στρατόπεδο συγκέντρωσης από τη Γκεστάπο ακόμη και μετά την αποφυλάκισή τους υπο δικαστική επιτήρηση. Με αυτόν τον τρόπο η νομική προστασία του ατόμου καταργήθηκε. Κορυφαίοι Γερμανοί νομικοί, όπως ο Καρλ Σμιτ (1888-1985)¹², προσφέρθηκαν να νομιμοποιήσουν αυτή την πρώιμη διαστροφή του δικαίου με όρους συνταγματικού δικαίου.

Οι εθνικοσοσιαλιστές ήταν πιο σαφείς στις διακρίσεις σε βάρος των Εβραίων και στην πλήρη στέρηση των δικαιωμάτων τους, αν και προσπάθησαν να κρατήσουν μυστικό το γεγονός ότι είχαν απελάσει τον εβραϊκό πληθυσμό σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και τους δολοφονούσαν συστηματικά. Το ίδιο ίσχυε και για τις διώξεις άλλων ομάδων, όπως οι ανάπηροι, οι ομοφυλόφιλοι

¹⁰ ΣτΜ: 1887 –1934, ήταν Γερμανός αξιωματικός και σημαίνον στέλεχος του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος. Ήταν ιδρυτικό στέλεχος και κύριος οργανωτής της παραστρατιωτικής οργάνωσης SA (Ες-Α, Sturmabteilung), της οποίας αργότερα έγινε ο ηγέτης.

¹¹ ΣτΜ: Ολλανδός αναρχοκομμουνιστής, κατηγορήθηκε για την πυρκαγιά στη Γερμανική Βουλή (Ράιχσταγκ) το 1933, καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε το 1934, δικαιώθηκε μετά θάνατον το 2008.
<https://www.sansimera.gr/biographies/329>

¹² ΣτΜ: 1888 - 1985, Γερμανός θεωρητικός της πολιτικής και νομικής επιστήμης. Υπήρξε σφοδρός επικριτής του φιλελευθερισμού και της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.

και οι Σίντι και Ρομά. Ο νόμος ενσωματώθηκε στη ναζιστική ιδεολογία ως μέσο για την επίτευξη ενός σκοπού. Ο νόμος ήταν αυτό που υποτίθεται ότι ωφελούσε τον λαό, ενώ ο δικτάτορας ή το καθεστώς καθόριζε το όφελος.

Ο Γκούσταβ Ράντμπρουχ (Υπουργός Δικαιοσύνης του Ράιχ 1921/22 και 1923) χαρακτήρισε τέτοιους νόμους ως «νομική αδικία» το 1946. Αντίθετα, ζήτησε «υπερνομοθετικό δίκαιο» και έτσι έδωσε προτεραιότητα στα αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι ποινές για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εκδόθηκαν σε παρόμοια βάση στις δίκες της Νυρεμβέργης για εγκλήματα πολέμου. Το 1946, το διεθνές στρατιωτικό δικαστήριο της Νυρεμβέργης καταδίκασε κορυφαίους εθνικοσοσιαλιστές καθώς και εγκληματικές οργανώσεις όπως τα «Schutzstaffel», SS (σημαντική παραστρατιωτική οργάνωση υπό τον Αδόλφο Χίτλερ), η Γκεστάπο και το NSDAP (Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα). Μεταξύ 1946 και 1949, στη Νυρεμβέργη διεξήχθησαν άλλες δώδεκα δίκες κατά πολιτικών, κοινωνικών και στρατιωτικών ηγετικών ομάδων του ναζιστικού καθεστώτος ενώπιον αμερικανικών στρατιωτικών δικαστηρίων.

1.3. Θανατικές καταδίκες

Οι Ναζιστικοί νόμοι περί αδικίας εφαρμόστηκαν πρόθυμα και εκτενώς από την ποινική δικαιοσύνη και όχι μόνο εναντίον «συνηθισμένων» δραστών. Το πολιτικό ποινικό «δίκαιο» χρησίμευε ιδιαίτερα ως μέσο καταστολής κάθε αντιπολίτευσης. Τόσο το Λαϊκό Δικαστήριο, που ιδρύθηκε το 1934, όσο και τα Ειδικά Δικαστήρια, που είχαν ήδη ιδρυθεί από τον Μάρτιο του 1933 καθώς και τα στρατοδικεία έγιναν όργανα τρομοκρατίας. Αρχικά στρέφονταν κατά των πολιτικών αντιπάλων και αργότερα (1938-39) η αρμοδιότητά τους επεκτάθηκε σε σοβαρά και μεσαίου επιπέδου εγκλήματα. Υπήρξε πολιτική διαμάχη για χρόνια σχετικά με τον αριθμό των θανατικών ποινών που εκδόθηκαν από τη ναζιστική δικαιοσύνη. Αρχικά, καταμετρήθηκαν μόνο οι θανατικές καταδίκες στο πλαίσιο της πολιτικής δικαιοσύνης.

Εν τω μεταξύ, όμως, οι θανατικές καταδίκες που εκδίδονταν και εκτελούνταν όλο και συχνότερα, ιδίως κατά τους τελευταίους μήνες του πολέμου, θεωρούνται επίσης ως αδικία της ναζιστικής δικαιοσύνης. Αυτές ευθύνονται έτσι για τις εκτελέσεις χιλιάδων στρατιωτών που διατάχθηκαν από στρατιωτικά δικαστήρια και στρατοδικεία της Βέρμαχτ¹³. Οι ιστορικοί υποθέτουν ότι υπήρξαν περισσότερες από 16.000 θανατικές καταδίκες που εκδόθηκαν από τα πολιτικά ποινικά δικαστήρια και πολύ περισσότερες από 30.000 που εκδόθηκαν από τα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια. Επιπλέον 15.000 έως 20.000 κρατούμενοι μεταφέρθηκαν από τις φυλακές και τα σωφρονιστικά ιδρύματα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης «για εξόντωση μέσω εργασίας». Η θανατική ποινή δεν επιβλήθηκε σε καμία περίπτωση μόνο σε σοβαρούς εγκληματίες, αλλά αντίθετα κατά κύριο λόγο επιβλήθηκε σε άτομα για πράξεις αλλά ακόμη και δηλώσεις εχθρικές προς το καθεστώς.

¹³ ΣτΜ: Ανάμεσα στο 1939 και το 1945 λειτούργησαν στη Βέρμαχτ 1.000 με 1.200 στρατοδικεία, τα οποία εκδίκασαν περίπου τρία εκατομμύρια υποθέσεις.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι συμμαχικές δυνάμεις προσπάθησαν επίσης με νομικά μέσα να συμβιβαστούν με τη ναζιστική αδικία και να οδηγήσουν τους υπεύθυνους στη δικαιοσύνη. Μετά την κύρια δίκη για τα εγκλήματα πολέμου, πραγματοποιήθηκαν δίκες παρακολούθησης στη Νυρεμβέργη κατά επαγγελματιών ομάδων που είχαν συμμετάσχει με ιδιαίτερο τρόπο στη ναζιστική δικτατορία. Το συμπέρασμα του Στρατιωτικού Δικαστηρίου στη λεγόμενη «Δίκη της Νυρεμβέργης»¹⁴, η οποία διήρκεσε από τις 4 Ιανουαρίου έως τις 4 Δεκεμβρίου 1947 και αφορούσε τους δικηγόρους του Γ' Ράιχ, ήταν το εξής: «Οι κατηγορούμενοι κατηγορούνται για τόσο ανυπολόγιστα εγκλήματα που οι απλές μεμονωμένες περιπτώσεις εγκληματικών πράξεων φαίνονται ασήμαντες. Η κατηγορία, εν ολίγοις, είναι αυτή της εσκεμμένης συμμετοχής σε ένα σύστημα σκληρότητας και αδικίας που εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα και οργανώθηκε από την κυβέρνηση κατά παράβαση των νόμων του πολέμου και των νόμων της ανθρωπότητας, που διαπράχθηκε στο όνομα του νόμου και υπό την εξουσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης με τη βοήθεια των δικαστηρίων. Το στίλέτο του δολοφόνου ήταν κρυμμένο κάτω από την τήβεννο του δικηγόρου».

1.4. Εξάλειψη της δικαιοσύνης

Ο Γερμανοαμερικανός νομικός και πολιτικός επιστήμονας Έρνεστ Φρένκελ (1898-1975) ταξινόμησε το ναζιστικό κράτος ως «κράτος μέτρων» και «κράτος κανόνων». Σύμφωνα με τον Φρένκελ, στο «κράτος των κανόνων» διατηρήθηκε μια πρόσοψη του κράτους δικαίου, στο οποίο η δικαιοσύνη έκρινε με αναφορά στους νόμους (κανόνες) που εξέδιδε το κράτος και έτσι δικαιολογούσε και τις «άδικες ποινές» μετά το 1945.

Ο Φρένκελ χρησιμοποίησε τον όρο «κράτος των μέτρων» για να περιγράψει την αφαίρεση αυτής της πρόσοψης του κράτους δικαίου στο ναζιστικό κράτος. Επιτρεπόταν οποιαδήποτε ενέργεια εκτός των κανόνων που συνέχιζαν να υπάρχουν εναντίον ανθρώπων που οι εθνικοσοσιαλιστές χαρακτήριζαν εχθρούς του καθεστώτος. Έτσι, ορισμένα άδικα μέτρα του κράτους απομακρύνθηκαν από τον δικαστικό έλεγχο. Αυτό ίσχυε ιδίως για την επιβολή της «προστατευτικής φύλαξης», δηλαδή του εγκλεισμού στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, και για την πρακτική των διώξεων που επικρατούσε στα στρατόπεδα. Το Ολοκαύτωμα έλαβε χώρα εκτός του νομικού συστήματος. Με τη «Συνέδριο Ευθανασίας» της 23^{ης}-24^{ης} Απριλίου 1941, οι πρόεδροι των Ανώτατων Περιφερειακών Δικαστηρίων και οι επικεφαλής εισαγγελείς ορκίστηκαν να μην

¹⁴ ΣτΜ: Με την ονομασία Δίκη της Νυρεμβέργης φέρεται η δίκη των Γερμανών ναζιστών εγκληματιών πολέμου που διενεργήθηκε από επί τούτω συγκροτημένο ομώνυμο Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο, που συνεδρίασε στο δικαστικό μέγαρο της Νυρεμβέργης, από τις 20 Νοεμβρίου του 1945 μέχρι την 1η Οκτωβρίου 1946, με κατηγορούμενους 24 μέλη του Εθνικοσοσιαλιστικού Γερμανικού Εργατικού Κόμματος και οκτώ ναζιστικές οργανώσεις.

ασκήσουν δίωξη για τη δολοφονία αναπήρων και ασθενών ενώ ο έλεγχος από το ποινικό δίκαιο αποκλείστηκε.

Σε σχέση με τις οδηγίες για τη ρωσική εκστρατεία, απαγορεύτηκε επίσης κάθε είδους νομική προστασία. Για παράδειγμα, το διάταγμα της 13ης Μαΐου 1941 σχετικά με τη δικαιοδοσία των στρατοδικείων στο πλαίσιο της «Επιχείρησης Μπαρμπαρόσα»¹⁵, της κωδικής ονομασίας του γερμανικού σχεδίου εκστρατείας κατά της Σοβιετικής Ένωσης, αναφέρει: «Ποινικά αδικήματα που διαπράττονται από εχθρικούς αμάχους αποσύρονται από τη δικαιοδοσία των στρατοδικείων μέχρι νεωτέρας. Οι ελεύθεροι (οπλισμένοι) σκοπευτές θα αντιμετωπίζονται ανελέητα από τα στρατεύματα στη μάχη ή κατά τη φυγή. Όλες οι άλλες επιθέσεις εχθρικών αμάχων εναντίον της Βέρμαχτ, των μελών της και της συνοδείας της πρέπει επίσης να καταπολεμούνται από τα στρατεύματα επί τόπου με τα μέγιστα μέσα μέχρις ότου καταστραφεί ο επιτιθέμενος [...]. Απαγορεύεται ρητά η κράτηση υπόπτων για να παραδοθούν στα δικαστήρια, όταν αποκατασταθεί η δικαιοδοσία επί των υπηκόων.»

Στη λεγόμενη διαταγή περί Κομισάριου της 6ης Ιουνίου 1941, γίνεται ρητή αναφορά στον αποκλεισμό κάθε νομικής προστασίας κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου: «Τα στρατεύματα πρέπει να γνωρίζουν: [...] σε αυτόν τον αγώνα, η εξέταση αυτών των στοιχείων βάσει του διεθνούς δικαίου», εννοώντας τους πολιτικούς κομισάριους του Κόκκινου Στρατού, «είναι λάθος. [...] Οι συγγραφείς των βάρβαρων ασιατικών μεθόδων μάχης είναι οι πολιτικοί κομισάριοι. [...] Επομένως, αν συλληφθούν σε μάχη ή αντίσταση, πρέπει κατ' αρχήν να αποτελειωθούν αμέσως με το όπλο. [...] Πρέπει να διαχωρίζονται αμέσως από τους αιχμαλώτους πολέμου, δηλαδή ενώ βρίσκονται ακόμη στο πεδίο της μάχης. [...] Αυτοί οι κομισάριοι δεν αναγνωρίζονται ως στρατιώτες, η προστασία που ισχύει για τους αιχμαλώτους πολέμου σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δεν ισχύει γι' αυτούς. Θα πρέπει να διατεθούν μετά την πραγματοποίηση του διαχωρισμού.»

Το αντίστοιχο για τις κατεχόμενες δυτικές χώρες του Βελγίου, της Ολλανδίας, της Γαλλίας και της Νορβηγίας (καθώς και για τη Βοημία, τη Μοραβία και την Ουκρανία) ήταν το λεγόμενο διάταγμα «Νύχτας και Ομίχλης»¹⁶. Σύμφωνα με το απόρρητο διάταγμα του Βίλχελμ Κάιτελ¹⁷ ως επικεφαλής της Ανώτατης Διοίκησης της Βέρμαχτ της 12ης Δεκεμβρίου 1941 και τις αντίστοιχες οδηγίες, όλες οι επιθέσεις εναντίον του Ράιχ και των γερμανικών στρατευμάτων στα κατεχόμενα αυτά εδάφη αντιμετωπίζονταν, κατά βάση με άμεση εκτέλεση κατ' εντολή του Χίτλερ, δηλαδή αν υπήρχε προφανής καταδίκη. Διαφορετικά, ο ύποπτος απελαύνονταν στο «Παλαιό Ράιχ», όπου οι συγγενείς κρατούνταν σκόπιμα στο σκοτάδι για την τύχη του υπόπτου ως αποτρεπτικό μέσο. Το Αμερικανικό Στρατοδικείο αποφάνθηκε ως εξής για τη μετέπειτα διαδικασία ενώπιον των

¹⁵ ΣτΜ: Με την κωδική ονομασία «Επιχείρηση Μπαρμπαρόσα» έμεινε στην ιστορία η εισβολή των Γερμανών στη Σοβιετική Ένωση, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.
<https://www.sansimera.gr/articles/283>

¹⁶ ΣτΜ: Το διάταγμα «Νύχτα και Ομίχλη» (συντομογραφία: NN), εκδόθηκε -σύμφωνα με τις οδηγίες του Αδόλφου Χίτλερ - από τον στρατάρχη Βίλχελμ Κάιτελ στις 7 Δεκεμβρίου 1941 και περιείχε τις μυστικές κατευθυντήριες γραμμές σύμφωνα με τις οποίες θα αντιμετωπίζονταν όλοι οι μη Γερμανοί πολίτες που θα αντιστέκονταν ή θα διαφωνούσαν με οποιοδήποτε τρόπο κατά του Γ' Ράιχ.

¹⁷ ΣτΜ: 1882 – 1946, ήταν Γερμανός στρατιωτικός, ο οποίος διετέλεσε στρατάρχη του Γ' Ράιχ και αρχηγός της Βέρμαχτ στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Υπήρξε το δεξί χέρι του Χίτλερ σε στρατιωτικά ζητήματα, αν και ποτέ δεν πήρε δική του πρωτοβουλία, περιοριζόμενος στην απλή συναίνεση των όσων πίστευε ή έλεγε ο Χίτλερ.

στρατιωτικών δικαστηρίων ή των ειδικών πολιτικών δικαστηρίων στη Δίκη της Νυρεμβέργης: «Οι δίκες των κατηγορουμένων δεν διατήρησαν ούτε καν την εντύπωση δίκαιης ακρόασης ή εφαρμογής του νόμου.»

Τέλος, το λεγόμενο Διάταγμα περί Τρομοκρατίας και Σαμποτάζ της 30ής Ιουλίου 1944 διέταξε ότι οι «τρομοκράτες» και οι σαμποτέρ στα κατεχόμενα εδάφη δεν έπρεπε να περάσουν από στρατοδικείο, αλλά να εκτελούνται επί τόπου ή, αν συλλαμβάνονταν αργότερα, να παραδίδονταν στην αστυνομία ασφαλείας.

1.5. Παρεμβάσεις στο δικαστικό σύστημα

Το ναζιστικό καθεστώς παρενέβη άμεσα και έμμεσα στη δικαιοσύνη. Έμμεσα, αυτό έγινε με μια πολιτική προσωπικού που ήταν «πιστή στη γραμμή» (του κόμματος), με δημόσιες επιπλήξεις του δικαστικού σώματος και με τις λεγόμενες επιστολές προς τους δικαστές, μέσω των οποίων εκείνοι που δεν ήταν ακόμη πιστοί στους Ναζί έπρεπε να «ενημερωθούν». Ο Χίτλερ διόρθωνε άμεσα τις ποινές που του φαίνονταν υπερβολικά επιεικείς. Στις 25 Οκτωβρίου 1941, για παράδειγμα, έστειλε την «ευχή» του στον υφυπουργό Φραντς Σλέγκελμπεργκερ¹⁸, ο οποίος εκτελούσε προσωρινά χρέη υπουργού Δικαιοσύνης, για να μετατραπεί σε θανατική ποινή η καταδίκη του 74χρονου Εβραίου της Κρακοβίας Μάρκουσ Λούφτγκλας σε δύομισι χρόνια φυλάκισης. Η βάση της καταδίκης για οικονομικά αδικήματα ήταν η «συσσωρευση» αυγών. Η γνώση του Χίτλερ βασίστηκε σε ένα σημείωμα στον Τύπο. Με εντολή του Σλέγκελμπεργκερ, ο Λούφτγκλας εκτελέστηκε από την Γκεστάπο.

Η Γκεστάπο παρενέβαινε πάντα όταν οι αθωωτικές αποφάσεις ή οι αποφυλάκισεις από την προδικασία ή την ποινική κράτηση δεν άρεσαν στους κυβερνώντες. Οι Εβραίοι παραδίδονταν τακτικά στην Γκεστάπο μετά την αποφυλάκισή τους, κάτι που καταγραφόταν στα δικαστικά αρχεία. Έτσι, ακόμη και οι συνήγοροι υπεράσπισης, με παράδοξο τρόπο, μπορούσαν να πιέζουν για υψηλές ποινές φυλάκισης από τη δικαιοσύνη προκειμένου να σώσουν τον πελάτη τους από τη Γκεστάπο, δηλαδή το στρατόπεδο συγκέντρωσης ή την άμεση εκτέλεση.

¹⁸ ΣτΜ: 1876 – 1970, ήταν Γερμανός νομικός, ανώτερος δικαστικός και καθηγητής Πανεπιστημίου που υπηρέτησε κατά την περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης σαν Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης του Ράιχ, ενώ κατά την περίοδο 1941 - 1942 υπηρέτησε ως Υπουργός Δικαιοσύνης στην κυβέρνηση του Αδόλφου Χίτλερ. Ο Σλεγκελμπεργκερ παραπέμφθηκε στην Δίκη των Δικαστικών που έγινε στην Νυρεμβέργη μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και καταδικάστηκε σε ποινή ισόβιας κάθειρξης.

1.6. Μεταχείριση του εθνικοσοσιαλιστικού δικαστικού σώματος στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας

Η συμπεριφορά του δικαστικού σώματος κατά την περίοδο της ναζιστικής δικτατορίας δεν τιμωρήθηκε ποινικά από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Η μόνη νομική καταδίκη της ναζιστικής δικαστικής εξουσίας ήρθε με τη μορφή της απόφασης στη «Δίκη της Νυρεμβέργης» του Αμερικανικού Στρατιωτικού Δικαστηρίου το 1947. Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, κανένας ναζιστής δικαστής ή εισαγγελέας από την «τρομερή» δικαστική εξουσία δεν καταδικάστηκε με νομική ισχύ. Είναι γνωστές μόνο δύο καταδίκες νομικών που δραστηριοποιήθηκαν ως δικαστές τους τελευταίους μήνες του πολέμου. Επιπλέον, ορισμένοι αξιωματικοί που ασκούσαν την εξουσία ως μόνιμοι δικαστές διώχθηκαν βάσει του ποινικού δικαίου.

Ειδικότερα, επικρίνεται ότι κανένας δικαστής ή εισαγγελέας του Λαϊκού Δικαστηρίου δεν λογοδοτούσε. Το 1967, το περιφερειακό δικαστήριο του Βερολίνου καταδίκασε τον δικαστή Χανς-Γιοακίμ Ρεσέ, αναπληρωτή δικαστή στο Λαϊκό Δικαστήριο υπό τον Φράιςλερ και εμπλεκόμενο σε τουλάχιστον 231 θανατικές καταδίκες, σε πέντε χρόνια φυλάκιση για συνέργεια σε φόνο και απόπειρα δολοφονίας. Ωστόσο, η ποινή αυτή δεν είχε ισχύ. Ανατράπηκε από το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο κατόπιν έφεσης και στάλθηκε πίσω στο περιφερειακό δικαστήριο του Βερολίνου για νέα εκδίκαση, όπου ο Ρεσέ αθωώθηκε το 1968. Πριν εξεταστεί η έφεση της εισαγγελίας στο Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο, ο κατηγορούμενος πέθανε.

Ακόμη και πριν από αυτό, ο αναπληρωτής εισαγγελέας στην κύρια δίκη της Νυρεμβέργης για εγκλήματα πολέμου, ο Ρόμπερτ Κέμπνερ, είχε προσπαθήσει μάταια να παραπέμψει τον Ρεσέ για την καταδίκη σε θάνατο του πατέρα Γκεμπχαρντ Χέιντερ, αλλά αυτό δεν έγινε ποτέ. Ακόμα και μια προσπάθεια να εξαναγκαστεί σε απαγγελία κατηγορίας μέσω δικαστικής εντολής, ονομαζόμενη «Klageerzwingungsverfahren», ήταν ανεπιτυχής. Ο πατέρας Χέιντερ είχε καταδικαστεί επειδή «[...] από τον άμβωνα περιέγραψε τις εχθρικές τρομοκρατικές επιθέσεις ως δίκαιη τιμωρία του Θεού [...]». Αυτή η αποτυχία να θεωρηθεί ποινικά υπεύθυνος ένας από τους βαρύτερα κατηγορούμενους δικαστές αποτέλεσε λόγο για τους εισαγγελείς να σταματήσουν τις έρευνες, εφόσον αισθάνθηκαν δεσμευμένοι από τη νομολογία του ανώτατου δικαστηρίου.

Ο πρώτος λόγος για τη μη άσκηση ποινικής δίωξης ήταν η νομική άποψη ότι μια καταδίκη για στέρηση της ελευθερίας και δολοφονία, που διαπράχθηκε με δικαστική απόφαση, προϋπέθετε πάντα ότι ο δικαστής είχε επίσης παραβιάσει το νόμο με ανεπιφύλακτη πρόθεση. Είχε αναγνωρίσει την αδικία και παρόλα αυτά την είχε αποδεχθεί. Η απαίτηση της ανεπιφύλακτης πρόθεσης προερχόταν από το ποινικό αδίκημα της παρακώλυσης της δικαιοσύνης (άρθρο 339 του Γερμανικού Ποινικού Κώδικα). Σύμφωνα με αυτό, τιμωρείται με φυλάκιση από ένα έως πέντε έτη ο δικαστής που είναι ένοχος για την παραβίαση του νόμου υπέρ ή εις βάρος ενός διαδίκου κατά τη διεξαγωγή ή την εκδίκαση μιας υπόθεσης. Η άποψη αυτή ήταν αρχικά αμφιλεγόμενη στη νομολογία και τη νομική διδασκαλία. Ωστόσο, το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο την κήρυξε δεσμευτική στην υπόθεση κατά του Ρεσέ. Η απολύτως σκόπιμη παραβίαση του νόμου απορρίπτονταν, εάν κάποιος αισθανόταν δεσμευμένος από το ναζιστικό «δίκαιο» με την έννοια

του νομικού θετικισμού. Με αυτόν τον τρόπο δικαιολόγησε και ο πρώην πρωθυπουργός της Βάδης-Βυρτεμβέργης, Χανς Φίλμπινγκερ, τις ποινές του ως ναυτικός δικαστής στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, και υπό αυτή την έννοια πρέπει να ερμηνευθεί και η παρακάτω δήλωση που του αποδίδεται, αλλά ο ίδιος την αρνείται: «Αυτό που ήταν/ φάνταζε σωστό τότε δεν μπορεί να είναι λάθος σήμερα.»

Η επικρατούσα αυτή νομική άποψη βρήκε αντίθετο τον τότε Γενικό Εισαγγελέα του κρατιδίου της Έσσης, με έδρα την Φρανκφούρτη, Φριτς Μπάουερ¹⁹: « Η ποινικοποίηση της παράκαμψης της δικαιοσύνης εξυπηρετεί την προστασία όλων των διαδίκων του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος, την ίση μεταχείρισή τους και δεν διασφαλίζει τη δικαστική αυτονομία. Ο αποκλεισμός της υπό όρους πρόθεσης, που έχει θέσει η νομολογία, είναι αυθαίρετος και δίνει την εντύπωση δημιουργίας ταξικού προνομίου. Είναι επίσης αδύνατον να γίνει αντιληπτό κάτι τέτοιο γιατί μια παράβαση του νόμου που διαπράττεται με υπό όρους πρόθεση, η οποία εγκρίνεται, θα ήταν μη κατακριτέα».

Ο δεύτερος λόγος για τη μη άσκηση ποινικής δίωξης εθεωρείτο η έλλειψη απόδειξης της ατομικής δικαστικής συμβολής στο έγκλημα. Κάθε δικαστής που συμμετείχε στη δικαστική ψηφοφορία θα μπορούσε να καταδικαστεί για φόνο μόνο αν μπορούσε να αποδειχθεί ότι συνέβαλε στην άδικη ετυμηγορία μέσω της ψήφου του. Μια τέτοια απόδειξη, όπως έχει διατυπωθεί, δεν θα ήταν δυνατή στην πράξη χωρίς την ομολογία του κατηγορουμένου λόγω της αρχής «in dubio pro reo» (λατινικά: σε περίπτωση αμφιβολίας υπέρ του κατηγορουμένου). Αυτό που παραβλέπεται σε αυτή την επιχειρηματολογία είναι ότι ο δικαστής που απορρίφθηκε βάζει επίσης την υπογραφή του κάτω από την ετυμηγορία. Πρόκειται για την απόφαση ολόκληρου του δικαστηρίου και όχι της πλειοψηφίας των δικαστών. Όποιος συμμετέχει σε μια τρομοκρατική ετυμηγορία με αυτόν τον τρόπο γίνεται αιτιώδης και συνεπώς υπεύθυνος για την αδικία.

Ως αποτέλεσμα, οι προσπάθειες «συμφιλίωσης» με το ναζιστικό σύστημα δικαιοσύνης έχουν εμπλακεί στη «βλάβιση του νομικού δόγματος». Η ναζιστική δικαιοσύνη όχι μόνο δεν κλήθηκε να λογοδοτήσει, αλλά τα μέλη της, με ελάχιστες εξαιρέσεις, προσλήφθηκαν και πάλι στη δικαστική υπηρεσία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας μετά το 1945. Αυτή η συνέχιση του στελεχιακού δυναμικού, σε συνδυασμό με τις επαγγελματικές σκοπιμότητες και την έλλειψη συνείδησης περί αδικίας, ήταν πιθανώς ένας από τους λόγους για τους οποίους η ναζιστική δικαιοσύνη δεν διώχθηκε ποινικά.

Στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ)²⁰, από την άλλη πλευρά, πραγματοποιήθηκε ένας «απολογισμός» χωρίς, ωστόσο, να πληρούνται οι προϋποθέσεις του κράτους δικαίου. Το

¹⁹ ΣτΜ: 1903 – 1968, ήταν Γερμανός δικαστικός (εισαγγελέας) ο οποίος διαδραμάτισε σοβαρό ρόλο στην έναρξη της Δίκης του Άουσβιτς που έγινε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά την περίοδο 1963 - 65.

²⁰ ΣτΜ: Η Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ)(ή Λαϊκή) (γερμανικά: Deutsche Demokratische Republik, DDR), γνωστή ανεπίσημα και ως Ανατολική Γερμανία, ήταν κομμουνιστικό κράτος το οποίο ιδρύθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1949 στη σοβιετική ζώνη κατοχής, συμπεριλαμβανομένου και του σοβιετικού τμήματος του Βερολίνου.

«ποσοστό επιτυχίας» μέχρι το 1984, είναι (κάτι παραπάνω από) αμφισβητήσιμο. Είχαν καταδικαστεί 149 δικαστές και εισαγγελείς για την εμπλοκή τους στη ναζιστική δικαιοσύνη.

1.7. Δικαιοσύνη του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Γερμανίας

Στη ΛΔΓ, ο νόμος και η δικαιοσύνη υποτάχθηκαν στην πολιτική, ενισχύοντας έτσι την εξουσία που διεκδικούσε το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα (SED)²¹. Στις αρχές του σοσιαλιστικού ποινικού δικαίου, οι οποίες καθορίστηκαν στον Ποινικό Κώδικα της ΛΔΓ του 1968, το άρθρο 1 περιέγραφε τον «αγώνα κατά όλων των μορφών εγκληματικότητας, ιδίως κατά των εγκληματικών επιθέσεων κατά της ειρήνης, της κυριαρχίας της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του κράτους των εργατών και των αγροτών» ως «κοινή υπόθεση της σοσιαλιστικής κοινωνίας, του κράτους της και όλων των πολιτών».

Οι εκπρόσωποι του δικαστικού σώματος το ομολογούσαν αυτό με την έννοια της σοσιαλιστικής νομιμότητας. Οι δικαστικές αποφάσεις έπρεπε να αντανakλούν την «ετοιμότητα να εκτελεστούν οι αποφάσεις που λαμβάνονται από το κόμμα της εργατικής τάξης και την κυβέρνηση». Σε αντίθεση με τις δυτικές περιοχές ή την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, σχεδόν όλοι οι δικηγόροι και οι δικαστικοί υπάλληλοι που είχαν απασχοληθεί στο δικαστικό σύστημα κατά τη διάρκεια της ναζιστικής περιόδου είχαν απολυθεί στη Σοβιετική Ζώνη Κατοχής/ΓΛΔ. Οι νέοι δικαστές και εισαγγελείς εκπαιδευόνταν με ταχύρρυθμα μαθήματα. Στόχος του SED ήταν να εξασφαλίσει τον πολιτικό έλεγχο και την κυριαρχία του δικαστικού σώματος. Ο δικαστής στη ΛΔΓ ήταν ένας αξιόπιστος πολιτικός λειτουργός.

Η πολιτική ποινική δικαιοσύνη χρησίμευσε για την καταστολή των υποτιθέμενων αλλά και υπαρκτών πολιτικών αντιπάλων του καθεστώτος. Για την προστασία της «αντιφασιστικής-δημοκρατικής τάξης», το 1950 αναπτύχθηκε ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης που δέσμευε τη δικαστική εξουσία. Σύμφωνα με το άρθρο 6 (2) του πρώτου συντάγματος της ΛΔΓ του 1949, η πολιτική ποινική δικαιοσύνη στο κράτος του SED διώκονταν «η υποκίνηση για μπόϊκοτάζ δημοκρατικών θεσμών και οργανώσεων, η υποκίνηση για δολοφονία δημοκρατικών πολιτικών, η εκδήλωση μίσους για λόγους πίστης, φυλής, έθνους, η μιλιταριστική προπαγάνδα καθώς και η πολεμοκάπηλος και όλες οι άλλες πράξεις που στρέφονται κατά των ίσων δικαιωμάτων».

Αφετηρία της πολιτικής ποινικής δικαιοσύνης στη ΛΔΓ ήταν οι ποινικές διαδικασίες για τα ναζιστικά εγκλήματα που η σοβιετική κατοχική κυβέρνηση είχε παραδώσει στις αστυνομικές και δικαστικές αρχές της Ανατολικής Γερμανίας στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Ένα παράδειγμα

²¹ ΣτΜ: Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας (γερμ. *Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD*) είναι ένα από τα δύο μεγάλα πολιτικά κόμματα της Γερμανίας, μαζί με την Χριστιανοδημοκρατική Ένωση (CDU). Πρόεδρος του Κόμματος μέχρι τις 2/6/2019 ήταν η Αντρέα Νάλες, οπότε και παραιτήθηκε λόγω του αρνητικού αποτελέσματος στις Ευρωεκλογές του 2019.

αυτών είναι οι «Δίκες του Βάλντχαϊμ»²², οι οποίες πήραν το όνομά τους από τη μικρή σαξονική πόλη Βάλντχαϊμ κοντά στο Κέμνιτς. Εκεί, το 1950, περίπου 3.400 άνδρες και γυναίκες καταδικάστηκαν σε βαριές ποινές, 33 από αυτούς σε θάνατο, χωρίς να διευκρινιστεί η προσωπική τους ενοχή, σε δίκες που στην καλύτερη περίπτωση είχαν την όψη κράτους δικαίου. Εικοσιτέσσερις από τους καταδικασθέντες σε θάνατο εκτελέστηκαν. Την τελική απόφαση για την εκτέλεση της θανατικής ποινής έλαβε ο Βάλτερ Ούλμπριχτ ως τότε Πρώτος Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του SED²³. Οι καταδικασθέντες ήταν ως επί το πλείστον άνθρωποι που είχαν συλληφθεί κατά τη μεταπολεμική περίοδο αποκλειστικά και μόνο λόγω της συμμετοχής τους ή της δράσης τους στο Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα (NSDAP) ή σε μια από τις συνδεδεμένες με αυτό οργανώσεις, όπου ελάχιστοι από αυτούς είχαν συμμετάσχει σε εγκλήματα κατά τη διάρκεια του «Τρίτου Ράιχ». Οι ποινές ήταν πολιτικά προκαθορισμένες και οι δικαστές και οι εισαγγελείς επιλέχθηκαν αναλόγως.

Ο τροποποιητικός νόμος περί ποινικού δικαίου της 11ης Δεκεμβρίου 1957 (σε ισχύ από την 1η Φεβρουαρίου 1958) κατήργησε την κατάχρηση του άρθρου 6 κατά παράβαση του κράτους δικαίου. Εισήγαγε νέα αδικήματα, όπως προδοσία κατά του κράτους, πράξεις βίας, προπαγάνδα και αναταραχή που θέτουν σε κίνδυνο το κράτος, δυσφήμιση και υποκίνηση για έξοδο από τη ΛΔΓ. Ο «σοσιαλιστικός» ποινικός κώδικας, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1968 και τροποποιήθηκε αρκετές φορές στις δεκαετίες του 1970 και 1980, κυρίως με αυστηρότερες ποινές, διεύρυνε σημαντικά τα υφιστάμενα αδικήματα και πρόσθεσε ορισμένα νέα. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες, τουλάχιστον 170 θανατικές καταδίκες εκτελέστηκαν στη ΛΔΓ. (Στο όνομα του λαού; Για τη δικαιοσύνη στο κράτος του SED. Κατάλογος, έκδοση του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης, Λειψία 1994, σ. 217). Ο αριθμός των ατόμων που διώκονται πολιτικά από την ποινική δικαιοσύνη υπολογίζεται σε 150.000 έως 200.000.

Από την άποψη του κράτους δικαίου, οι καταδίκες για «Republikflucht» («Δημοκρατία της Φυλής»), οποιαδήποτε μη εξουσιοδοτημένη αναχώρηση από τη ΛΔΓ αποτελεί ποινικό αδίκημα) είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενες. Ο νομικά δεσμευτικός χαρακτήρας αμφισβητείται σε σχέση με το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR) της 19ης Δεκεμβρίου 1966, όπου η ΛΔΓ, στο πλαίσιο της προσχώρησής της στον ΟΗΕ, έγινε το 21ο κράτος που επικύρωσε στις 8 Νοεμβρίου 1973. Το άρθρο 12 παράγραφος 2 του ICCPR αναφέρει: «Καθένας είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας του».

Σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 3, το δικαίωμα αυτό μπορεί να περιοριστεί μόνο μέσω της νομοθεσίας και μόνο για συγκεκριμένους σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της

²² ΣτΜ: Ο Κουρτ Γιόζεφ Βάλντχαϊμ (Kurt Josef Waldheim, 1918-2007) υπήρξε Αυστριακός διπλωμάτης και συντηρητικός πολιτικός. Ήταν Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ από το 1972 μέχρι το 1981 και Πρόεδρος της Αυστρίας από το 1986 μέχρι το 1992.

²³ ΣτΜ: 1893 - 1973, ήταν Γερμανός κομμουνιστής ηγέτης και πολιτικός. Ως Γενικός Γραμματέας του Κόμματος ΕΣΚΓ από το 1950 έως το 1971, έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην πρόωρη ανάπτυξη και καθιέρωση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Ανατολική Γερμανία).

εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης. Στην απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 1992, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο αναγνώρισε παραβίαση του «ανθρώπινου δικαιώματος της ελεύθερης αποχώρησης», διότι το δικαίωμα αυτό δεν παρακρατήθηκε κατ' εξαίρεση από τους ανθρώπους στη ΛΔΓ «για την προστασία της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης», αλλά ως γενικός κανόνας: «Ειδικότερα, η κατάσταση που δημιουργήθηκε από τις περιοριστικές διατάξεις περί διαβατηρίων και εξόδου από τη χώρα δεν μπορεί να αξιολογηθεί από την άποψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς να ληφθούν υπόψη οι πραγματικές συνθήκες στα σύνορα, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από το τείχος, το συρματόπλεγμα, τη λωρίδα θανάτου και την εντολή εκτέλεσης και συνεπώς παραβίαζαν το άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, κάθε άνθρωπος έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή και κανείς δεν μπορεί να τη στερηθεί αυθαίρετα (άρθρο 6 παράγραφος 1, πρώτη και τρίτη πρόταση)».

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο ενέκρινε τις καταδικαστικές αποφάσεις για τις «βολές θανάτου στο Τείχος του Βερολίνου».

Εκτός από την ποινική ευθύνη των δικαστών και των εισαγγελέων, πρέπει να σημειωθεί ότι από την πλευρά των θυμάτων, οι καταδίκες για «Republikflucht» (απόδραση από τη Δημοκρατία)²⁴ αποτελούν πράξεις πολιτικής ποινικής δικαιοσύνης. Αντίθετα, οι πληγέντες αντιλαμβάνονταν τις διαδικασίες ποινικής δικαιοσύνης κατά των κομμουνιστών στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, κατά τη διάρκεια του «Ψυχρού Πολέμου»²⁵, ως έκφραση πολιτικής δικαιοσύνης, όπως αποδεικνύει ο Αλεξάντερ φον Μπρουνεκ στο βιβλίο του: «Politische Justiz gegen Kommunisten in der Bundesrepublik Deutschland 1949-1968 (Πολιτική δικαιοσύνη κατά των κομμουνιστών στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας 1949-1968)».

1.8. Δικαιοσύνη μεταξύ πολιτικής και δικαίου

Δεδομένου ότι οι νόμοι δεν προέρχονται από τον «ουρανό της δικαιοσύνης» αλλά θεσπίζονται από τους ανθρώπους, η δικαιοσύνη είναι στην πραγματικότητα πάντα ένας εκτεταμένος βραχίονας της πολιτικής. Επιπλέον, μερικές φορές υπάρχει πολιτική επιρροή των κοινωνικών ομάδων μέσω της επιλογής των δικαστών και των εισαγγελέων κατά την πρόσληψη και την προαγωγή τους. Είναι καθήκον των δικαστών οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για το κράτος δικαίου να απαλλαγούν από αυτή την πρακτική στη λήψη των αποφάσεών τους. Με θετικούς όρους, ωστόσο, η πολιτική εξάρτηση σημαίνει επίσης ότι δεσμεύεται από τον νόμο.

²⁴ ΣτΜ: καταδίκες μελών λόγω αναχώρησης ή παραμονής στο εξωτερικό χωρίς άδεια

²⁵ ΣτΜ: Με τον όρο «Ψυχρός Πόλεμος» έμεινε γνωστός στην ιστορία ο ανταγωνισμός σε γεωπολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο ανάμεσα σε δύο κύριες ομάδες χωρών (το Δυτικό μπλοκ, με ηγέτιδα δύναμη τις ΗΠΑ και το Ανατολικό μπλοκ με ηγέτιδα δύναμη την ΕΣΣΔ) από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι την πτώση της ΕΣΣΔ και τη διάλυση του οικονομικού - πολιτικού και στρατιωτικού συνασπισμού που δημιούργησε.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφος 3 του βασικού νόμου, η δικαστική εξουσία δεν δεσμεύεται μόνο από το νόμο, αλλά και από το δίκαιο: ο δικαστής δεν μπορεί να ενεργεί ως απλός «αυτόματος νομοθέτης». Εκείνος οφείλει να εφαρμόζει τους νόμους στο πλαίσιο του συντάγματος και, σε περίπτωση αντίφασης, να δίνει προτεραιότητα στο σύνταγμα. Οι συνταγματικές αρχές και οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπερισχύουν του απλού νόμου («συνταγματικός θετικισμός»). Η δικαστική εξουσία, ιδίως η ποινική δικαιοσύνη, δεν πρέπει να είναι ούτε «κυβερνήτης των αρχών» ούτε «κράτος εν κράτει». Πρέπει να είναι μια δικαστική εξουσία που έχει επίγνωση της δημοκρατικής ευθύνης και των αρχών του κράτους δικαίου και δεν επιτρέπει στον εαυτό της να επηρεάζεται από κυβερνητικά συμφέροντα ή συμφέροντα διατυπωμένα από το πνεύμα της εποχής.

2. Πρωτότυπα

2.1. Politische Justiz in der Weimarer Republik

Politische Justiz entscheidet in Abhängigkeit von politischen Einflüssen. Sie bestraft Menschen nicht wegen konkreter Straftaten, sondern wegen ihrer Gesinnung. Politische Opposition wird mit Strafrecht bekämpft, Straftaten der eigenen Gesinnungsleute werden kaschiert.

In der Weimarer Republik gab es eine politische Justiz, die "auf dem rechten Auge blind" war, um mit dem linken umso schärfer hinzusehen. Bezeichnend für die Nachsicht gegen rechts ist der Prozess gegen Adolf Hitler und weitere Angeklagte wegen des Putschversuchs am 8./9. November 1923 in München, als Hitler und General Erich Ludendorff versuchten, in Bayern die Macht an sich zu reißen und mit einem Marsch auf Berlin die Regierung Stresemann zu stürzen. Die Anklage lautete auf Hochverrat: "Die Beschuldigten haben, gestützt auf die bewaffneten Machtmittel des Kampfbundes und die bewaffnete Macht der Infanterieschulen, es unternommen, die bayerische Regierung und die Reichsregierung gewaltsam zu beseitigen, die Reichsverfassung und die des Freistaates Bayern gewaltsam zu ändern und verfassungswidrige Regierungsgewalten aufzurichten."

Die Angeklagten – neben Hitler und General Ludendorff der ehemalige Münchener Polizeipräsident Ernst Pöhner, der spätere Reichsinnenminister Wilhelm Frick und sechs Führer des "Deutschen Kampfbundes", darunter Ernst Röhm – konnten die Verhandlung als Forum für ihre Hetze gegen die Republik und ihre Repräsentanten ohne ernsthafte Zurückweisungen durch das Gericht nutzen. Das Urteil fiel außerordentlich milde aus. Hitler wurde zu fünf Jahren Festungshaft verurteilt, gleichzeitig wurde ihm schon im Gerichtssaal die Bewährung nach Verbüßung von sechs Monaten in Aussicht gestellt. Die Bestimmung des Republikschutzgesetzes, wonach Nichtdeutsche, die wegen Hochverrats verurteilt wurden, auszuweisen waren, wurde auf Hitler, der zu diesem Zeitpunkt noch österreichischer Staatsbürger war, nicht angewandt. Die Begründung lautete: "Auf einen Mann, der so deutsch denkt und fühlt wie Hitler [...] kann nach Auffassung des Gerichts die Vorschrift [...] des Republikschutzgesetzes [...] keine Anwendung finden." Am 14. Dezember 1924 wurde Hitler aus der Festungshaft entlassen und konnte seinen Kampf um die Macht fortsetzen.

Ungleich härter urteilte die Justiz im Prozess gegen den späteren (1936) Friedensnobelpreisträger Carl von Ossietzky im Jahr 1931. Ossietzky hatte als Herausgeber und Schriftleiter der "Weltbühne" einen Aufsatz drucken lassen, in dem auf eine militärische Aufrüstung in der deutschen Luftfahrt und die Zusammenarbeit zwischen Reichswehr und Sowjetunion entgegen den Bestimmungen des Versailler Friedensvertrages hingewiesen wurde. Daraufhin wurde er gemeinsam mit dem Autor des Artikels wegen Verrats militärischer Geheimnisse zu einer Gefängnisstrafe von einem Jahr und sechs Monaten verurteilt, obwohl sie lediglich Verstöße gegen den Versailler Vertrag aufgedeckt hatten.

Am 28. Februar 1933, am Morgen nach dem Reichstagsbrand, als die Nationalsozialisten die Gelegenheit nutzten, zielgerichtet Regimegegner auszuschalten, wurde der engagierte Pazifist und Demokrat Carl von Ossietzky erneut verhaftet und später ins Konzentrationslager (KZ) gebracht.

2.2. NS-Diktatur: Perversion des Rechts

Jede Diktatur sucht den Schein der Legalität. Zwangsmaßnahmen zur Aufrechterhaltung der Macht werden deshalb von diktatorischen Regimen in Gesetzesform gekleidet. Auch die NS-Diktatur ging diesen Weg, wobei letztlich selbst der "Führerbefehl" mit der Legitimität eines Gesetzes verklärt wurde. Dieses Instrument erlaubte es Hitler, Anordnungen zu erlassen, die "über dem Gesetz" standen und unmittelbar gültig waren.

Schon in seinem Rechenschaftsbericht über die Niederschlagung des angeblichen Röhm-Putsches, die mit der Ermordung von etwa 100 SA-Führern und politischen Gegnern verbunden war, hatte er vor dem Reichstag gerufen: "In dieser Stunde war ich verantwortlich für das Schicksal der deutschen Nation und damit des deutschen Volkes oberster Gerichtsherr." Der Führer der 300.000 Mann starken SA, Ernst Röhm, wurde von Hitler als Rivale um die Macht im Staate empfunden. Deshalb benutzte Hitler einen angeblich bevorstehenden Putsch Röhrs Ende Juni 1934, um die SA zu zerschlagen und ihre Führung wie auch andere missliebige Persönlichkeiten – ohne jedes Verfahren – ermorden zu lassen. Mit dem "Gesetz über Maßnahmen der Staatsnotwehr" vom 3. Juli 1934 – einen Tag nach Abschluss der Mordaktionen verabschiedet – wurden diese Straftaten für "rechters" erklärt, um, wie Hitler vor dem Kabinett behauptete, "eine Aktion zu legalisieren, durch die das ganze Volk vor unermesslichem Schaden bewahrt worden" sei. Durch Reichstagsbeschluss vom 26. April 1942 ließ Hitler sich schließlich zum obersten Gerichtsherrn ernennen.

Die Nationalsozialisten schienen dennoch zunächst bestrebt, die Fassade des Rechtsstaates aufrechtzuerhalten. Sie schränkten Gesetz und Recht nur dort ein – beziehungsweise umgingen sie durch Sondergerichte –, wo sie einer Verfolgung ihrer Gegner im Wege standen. So wurde der vermeintliche Brandstifter des Reichstages, Marinus van der Lubbe, auf der Basis eines Gesetzes zum Tode verurteilt, das erst nach der Tat erlassen wurde. Damit wurde der rechtsstaatliche Grundsatz "*nulla poena sine lege*" (lat.: keine Strafe ohne ein Gesetz) aufgegeben.

Bereits im März 1933 wurde das "Gesetz zur Abwehr heimtückischer Angriffe auf Staat und Partei und zum Schutz der Parteiuniform" (verschärft im Dezember 1934) erlassen, nach dem jeder, der "öffentlich gehässige, hetzerische oder von niedriger Gesinnung zeugende Äußerungen" über die NSDAP, den Staat oder Hitler machte, mit bis zu zwei Jahren Haft bestraft werden konnte.

Das Gestapo-Gesetz vom 10. Februar 1936 beseitigte schließlich formal jede gerichtliche Kontrolle staatspolizeilicher Aktionen und stellte es der Geheimen Staatspolizei (Gestapo) frei, ihren Zuständigkeitsbereich selbst festzulegen. Zum Beispiel konnten nun unliebsame Personen auch nach Entlassung aus der Justizhaft durch die Gestapo in ein KZ eingewiesen werden. Damit

war der Rechtsschutz des Individuums aufgehoben. Führende deutsche Juristen wie Carl Schmitt (1888–1985) gaben sich dazu her, diese schon frühzeitige Pervertierung des Rechts staatsrechtlich zu legitimieren.

Deutlicher wurden die Nationalsozialisten bei der Diskriminierung der Juden und deren totaler Entrechtlichung, auch wenn sie sich bemühten, geheim zu halten, dass sie die jüdische Bevölkerung in Konzentrationslager verschleppen und dort systematisch ermorden ließen. Ähnliches galt für die Verfolgung anderer Gruppen wie beispielsweise Behinderte, Homosexuelle sowie Sinti und Roma. Das Recht war eingebunden in die NS-Ideologie als Mittel zum Zweck. Recht war, was angeblich dem Volke nutzte; den Nutzen bestimmte der Diktator bzw. das Regime.

Gustav Radbruch (Reichsjustizminister 1921/22 und 1923) brandmarkte derartige Gesetze im Jahre 1946 als "gesetzliches Unrecht". Demgegenüber hat er das "übergesetzliche Recht" gefordert und damit anerkannten Menschenrechten Vorrang eingeräumt. Auf ähnlicher Grundlage ergingen auch in den Nürnberger Kriegsverbrecherprozessen die Urteile wegen Verbrechens gegen die Menschlichkeit. Vom internationalen Militärtribunal in Nürnberg wurden 1946 führende Nationalsozialisten, aber auch verbrecherische Organisationen wie SS, Gestapo und NSDAP verurteilt. Zwischen 1946 und 1949 fanden in Nürnberg vor amerikanischen Militärgerichten weitere zwölf Prozesse gegen politische, gesellschaftliche und militärische Führungsgruppen des NS-Regimes statt.

2.3. Todesurteile

Die NS-Unrechtsgesetze wurden von der Strafjustiz willfährig und extensiv angewendet – und das nicht nur gegen "gewöhnliche" Straftäter. Insbesondere das politische Straf-"Recht" diente als Mittel zur Unterdrückung jeglicher Opposition. Sowohl der Volksgerichtshof, 1934 eingerichtet, wie auch die Sondergerichte und die Kriegsgerichte wurden so zu Instrumenten des Terrors. Die Sondergerichte wurden bereits im März 1933 eingesetzt. Sie waren zunächst gegen politische Gegner gerichtet; später (1938/39) wurde ihr Aufgabenbereich auf die schwere und mittlere Kriminalität ausgeweitet. Über die Anzahl der von der NS-Justiz gefällten Todesurteile hat es einen jahrelangen politischen Streit gegeben. Gezählt wurden zunächst nur die Todesurteile in der Ziviljustiz.

Doch mittlerweile werden auch die Todesurteile, die gerade in den letzten Kriegsmonaten zunehmend ausgesprochen und vollstreckt wurden, als Unrecht der NS-Justiz angesehen. Diese ist somit verantwortlich für die Hinrichtungen von tausenden Soldaten, die von Militär- und Standgerichten der Wehrmacht angeordnet wurden. Historiker gehen von mehr als 16.000

Todesurteilen der zivilen Strafgerichte und von weit über 30.000 Todesurteilen der militärischen Strafgerichte aus. Aus den Gefängnissen und Zuchthäusern wurden zusätzlich 15.000 bis 20.000 Justizhäftlinge "zur Vernichtung durch Arbeit" in die Konzentrationslager überstellt. Die Todesstrafe wurde keineswegs nur gegen Schwermisstraftäter, sondern im Gegenteil ganz überwiegend wegen regimefeindlicher Taten und sogar allein wegen regimefeindlicher Äußerungen verhängt.

Nach der Beendigung des Zweiten Weltkrieges versuchten die Alliierten auch mit juristischen Mitteln, das NS-Unrecht aufzuarbeiten und Verantwortliche vor Gericht zu stellen. Nach dem Hauptkriegsverbrecherprozess wurden in Nürnberg Nachfolgeprozesse gegen Berufsgruppen geführt, die sich in besonderer Weise an der NS-Diktatur beteiligt hatten. Das Fazit des amerikanischen Militärgerichtshofs im sogenannten Juristenprozess, der vom 4. Januar bis 4. Dezember 1947 dauerte und sich mit den Juristen des Dritten Reiches beschäftigte, lautet: "Die Angeklagten sind solch unermesslicher Verbrechen beschuldigt, dass bloße Einzelfälle von Verbrechenstatbeständen im Vergleich dazu unbedeutend erscheinen. Die Beschuldigung, kurz gesagt, ist die der bewussten Teilnahme an einem über das ganze Land verbreiteten und von der Regierung organisierten System der Grausamkeit und Ungerechtigkeit unter Verletzung der Kriegsgesetze und der Gesetze der Menschlichkeit, begangen im Namen des Rechts und unter der Autorität des Justizministeriums mit Hilfe der Gerichte. Der Dolch des Mörders war unter der Robe des Juristen verborgen."

2.4. Ausschaltung der Justiz

Von dem deutsch-amerikanischen Juristen und Politologen Ernst Fraenkel (1898–1975) stammt die Klassifizierung des NS-Staates in "Maßnahmenstaat" und "Normenstaat". Im "Normenstaat" wurde, laut Fraenkel, eine rechtsstaatliche Fassade aufrechterhalten, in der die Justiz unter Hinweis auf vom Staat erlassene Gesetze (Normen) urteilte und damit nach 1945 auch ihre "Unrechtsurteile" rechtfertigte.

Mit dem Begriff "Maßnahmenstaat" bezeichnete Fraenkel die Beseitigung dieser rechtsstaatlichen Fassade im NS-Staat. Jedes Handeln außerhalb der weiterhin bestehenden Normen gegen von den Nationalsozialisten als Regimefeinde klassifizierte Menschen war erlaubt. So wurden bestimmte staatliche Unrechtsmaßnahmen der justiziellen Kontrolle entzogen. Dies galt insbesondere für die Verhängung der "Schutzhaft", also die Einweisung in die Konzentrationslager, und für die Verfolgungspraxis, die in den Lagern herrschte. Der Holocaust fand außerhalb des Rechtssystems statt. Mit der "Euthanasie-Konferenz" vom 23./24. April 1941 wurden die Oberlandesgerichtspräsidenten und Generalstaatsanwälte auf die Nichtverfolgung der Mordaktionen an Behinderten und Kranken eingeschworen. Eine strafgesetzliche Kontrolle wurde ausgeschlossen.

Im Zusammenhang mit den Weisungen zum Russland-Feldzug wurde ebenfalls jede Art von

Rechtsschutz untersagt. So heißt es im Kriegsgerichtsbarkeitserlass im Rahmen des "Unternehmens Barbarossa", dem Decknamen des deutschen Feldzugsplans gegen die Sowjetunion, vom 13. Mai 1941: "Straftaten feindlicher Zivilpersonen sind der Zuständigkeit der Kriegsgerichte und der Standgerichte bis auf weiteres entzogen. Freischärler sind durch die Truppe im Kampf oder auf der Flucht schonungslos zu erledigen. Auch alle anderen Angriffe feindlicher Zivilpersonen gegen die Wehrmacht, ihre Angehörigen und das Gefolge sind von der Truppe auf der Stelle mit den äußersten Mitteln bis zur Vernichtung des Angreifers niederzukämpfen [...]. Es wird ausdrücklich verboten, verdächtige Täter zu verwahren, um sie bei Wiedereinführung der Gerichtsbarkeit über Landeseinwohner an die Gerichte abzugeben."

Im sogenannten Kommissarbefehl vom 6. Juni 1941 wird ausdrücklich auf den völkerrechtswidrigen Ausschluss jedes rechtlichen Schutzes hingewiesen: "Die Truppe muß sich bewußt sein: [...] in diesem Kampf ist Schonung und völkerrechtliche Rücksichtnahme diesen Elementen gegenüber" – gemeint sind die politischen Kommissare der Roten Armee – "falsch. [...] Die Urheber barbarisch-asiatischer Kampfmethoden sind die politischen Kommissare. [...] Sie sind daher, wenn im Kampf oder Widerstand ergriffen, grundsätzlich sofort mit der Waffe zu erledigen. [...] Sie sind aus den Kriegsgefangenen sofort, das heißt noch auf dem Gefechtsfelde, abzusondern. [...] Diese Kommissare werden nicht als Soldaten anerkannt; der für die Kriegsgefangenen völkerrechtlich geltende Schutz findet auf sie keine Anwendung. Sie sind nach durchgeführter Absonderung zu erledigen."

Das Pendant für die besetzten westlichen Länder Belgien, Niederlande, Frankreich und Norwegen (sowie auch für Böhmen, Mähren und die Ukraine) war das sogenannte Nacht- und Nebelverfahren. Nach dem Geheimerlass Wilhelm Keitels als Chef des Oberkommandos der Wehrmacht vom 12. Dezember 1941 und den entsprechenden Richtlinien wurden auf Anordnung Hitlers alle Angriffe gegen das Reich und die deutschen Truppen in diesen besetzten Gebieten grundsätzlich, das heißt bei augenscheinlicher Überführung, mit der sofortigen Hinrichtung beantwortet. Ansonsten wurde der Verdächtige in das "Altreich" verschleppt, wobei zur Abschreckung die Angehörigen bewusst über dessen Schicksal im Ungewissen gehalten wurden. Über das anschließende Verfahren vor den Militärgerichten beziehungsweise den zivilen Sondergerichten urteilte der amerikanische Militärgerichtshof im Nürnberger Juristenprozess wie folgt: "Die Verhandlungen gegen die Angeklagten hielten nicht einmal den Schein einer fairen Verhandlung oder Rechtsanwendung aufrecht."

Schließlich wurde durch den sogenannten Terror- und Sabotageerlass vom 30. Juli 1944 angeordnet, dass "Terroristen" und Saboteure in den besetzten Gebieten nicht vor ein Kriegsgericht zu stellen, sondern an Ort und Stelle zu erschießen beziehungsweise bei späterer Ergreifung an die Sicherheitspolizei zu übergeben seien.

2.5. Eingriffe in die Justiz

Das NS-Regime griff unmittelbar und mittelbar in die Justiz ein. Mittelbar geschah dies mit einer "linientreuen" Personalpolitik, mit öffentlicher Justizschelte und sogenannten Richterbriefen, in denen noch nicht NS-treue Richter "auf Vordermann gebracht" werden sollten. Unmittelbar korrigierte Hitler Strafurteile, die ihm allzu milde erschienen. So ließ er am 25. Oktober 1941 an den vorübergehend als Justizminister amtierenden Staatssekretär Franz Schlegelberger seinen "Wunsch" übermitteln, dass die Verurteilung des 74-jährigen Krakauer Juden Markus Luftglass zu zweieinhalb Jahren Gefängnis in die Todesstrafe umgewandelt werde. Grundlage der Verurteilung wegen Wirtschaftsvergehens war das "Hamstern" von Eiern. Die Kenntnisse Hitlers beruhten auf einer Pressenotiz. Auf Anweisung Schlegelbergers wurde Luftglass durch die Gestapo exekutiert.

Überhaupt hatte die Strafverfolgung einen doppelten Boden. Die Gestapo griff immer zu, wenn Freisprüche oder Entlassungen aus der Untersuchungs- beziehungsweise Straftaft den Machthabern nicht gefielen. Juden wurden regelmäßig nach der Entlassung aus der Haft der Gestapo übergeben, was als Vermerk in den Gerichtsakten festgehalten wurde. So konnte es sogar geschehen, dass Strafverteidiger – scheinbar paradox – auf hohe Freiheitsstrafen durch die Justiz drängten, um so den Mandanten vor der Gestapo, das heißt dem Konzentrationslager oder der sofortigen Hinrichtung, zu bewahren.

2.6. Behandlung der NS-Justiz in der Bundesrepublik

Das Verhalten der Justiz während der Zeit der NS-Diktatur wurde von der bundesrepublikanischen Justiz strafrechtlich nicht geahndet. Die einzige juristische Be- und Verurteilung der NS-Justiz erfolgte durch das "Nürnberger Juristenurteil" des amerikanischen Militärgerichtshofes aus dem Jahre 1947. In der Bundesrepublik Deutschland wurde kein NS-Richter, kein NS-Staatsanwalt aus der "ordentlichen" Gerichtsbarkeit rechtskräftig abgeurteilt. Nur zwei Verurteilungen von Juristen, die als Standrichter in den letzten Kriegsmonaten tätig waren, sind bekannt. Daneben wurden einige Offiziere in der Funktion als Standrichter strafrechtlich belangt.

Kritisiert wird insbesondere, dass kein Richter und Staatsanwalt am Volksgerichtshof zur Verantwortung gezogen wurde. Zwar verurteilte das Landgericht Berlin 1967 in erster Instanz den Richter Hans-Joachim Rehse, Beisitzer beim Volksgerichtshof unter Freisler und beteiligt an wenigstens 231 Todesurteilen, wegen Beihilfe zum Mord und zum Mordversuch zu fünf Jahren Zuchthaus. Dieses Urteil hatte jedoch keinen Bestand. Es wurde vom Bundesgerichtshof in der Revisionsinstanz aufgehoben und zur erneuten Verhandlung an das Landgericht Berlin zurückgewiesen. Hier wurde Rehse im Jahr 1968 freigesprochen. Bevor es auf die Revision der Staatsanwaltschaft zur erneuten Überprüfung beim Bundesgerichtshof kam, verstarb der Angeklagte.

Schon vorher hatte der stellvertretende Ankläger im Nürnberger Hauptkriegsverbrecherprozess, Robert Kempner, vergeblich versucht, Rehse wegen eines Todesurteils gegen Pater Gebhard Heyder anzuklagen, das jedoch nicht mehr vollstreckt wurde. Selbst ein Klageerzwingungsverfahren – das heißt der Versuch, durch Richterbeschluss eine Anklage zu erzwingen – hatte keinen Erfolg. Pater Heyder war verurteilt worden, weil er "[...] von der Kanzel herab die feindlichen Terrorangriffe als eine gerechte Strafe Gottes bezeichnet hatte [...]". Dieser Fehlschlag, einen der schwer belasteten Richter strafrechtlich zur Verantwortung zu ziehen, war Grund für die Staatsanwaltschaften, Ermittlungen, soweit sie überhaupt aufgenommen worden waren, einzustellen. Sie fühlten sich an die höchstrichterliche Rechtsprechung gebunden.

Der erste Grund für die Nichtverfolgung war die Rechtsauffassung, dass eine Verurteilung wegen Freiheitsberaubung und Mordes, begangen durch Gerichtsurteil, immer voraussetzte, dass der Richter auch mit unbedingtem Vorsatz das Recht gebeugt habe, das Unrecht auch erkannte und wollte und nicht nur, wie beim bedingten Vorsatz, billigend in Kauf nahm. Das Erfordernis des unbedingten Vorsatzes wurde aus dem Straftatbestand der Rechtsbeugung (§ 339 Strafgesetzbuch) abgeleitet. Danach wird ein Richter mit Freiheitsstrafe von einem bis zu fünf Jahren bestraft, der sich bei der Leitung oder Entscheidung einer Rechtssache zugunsten oder zum Nachteil einer Partei einer Beugung des Rechts schuldig macht. Diese Ansicht war in der Rechtsprechung und der Rechtslehre zunächst umstritten. Der Bundesgerichtshof hat sie aber im Verfahren gegen Rehse für verbindlich erklärt. Unbedingt vorsätzliche Rechtsbeugung wurde verneint, weil man sich an das NS-"Recht" im Sinne eines Gesetzespositivismus gebunden gefühlt habe. So begründete auch der ehemalige Ministerpräsident von Baden-Württemberg, Hans Filbinger, seine Urteile als Marinerichter im Zweiten Weltkrieg, und in diesem Sinne ist auch die ihm zugeschriebene, von ihm aber bestrittene Äußerung zu werten: "Was damals Rechtens war, kann heute nicht unrecht sein."

Gegen diese vorherrschende Rechtsauffassung hat sich der damalige hessische Generalstaatsanwalt [Interner Link: Fritz Bauer](#) gestellt: "Die Kriminalisierung der Rechtsbeugung dient dem Schutz aller Prozessparteien in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft, ihrer gleichen Behandlung, nicht der Sicherung der richterlichen Unabhängigkeit. Der Ausschluss des bedingten Vorsatzes, den die Rechtsprechung vorgenommen hat, ist willkürlich und erweckt den Anschein der Schaffung eines Standesprivilegs. Es ist auch nicht einzusehen, warum eine mit bedingtem Vorsatz begangene, also immerhin gebilligte Rechtsbeugung, unanstößig wäre."

Der zweite Grund für die Nichtverfolgung wurde in dem fehlenden Nachweis des einzelnen richterlichen Tatbeitrages gesehen. Jeder an der richterlichen Abstimmung beteiligte Richter könne nur dann wegen Mordes verurteilt werden, wenn ihm nachzuweisen sei, dass er durch seine Stimmabgabe zum Zustandekommen des ungerechten Urteils beigetragen habe. Ein solcher Nachweis dürfte, so wurde behauptet, wegen des Grundsatzes "in dubio pro reo" (lat.: im Zweifel für den Angeklagten) in der Praxis ohne Geständnis des Angeklagten nicht zu führen sein. Übersehen wird bei dieser Argumentation, dass auch der überstimmte Richter seine Unterschrift unter das Urteil setzt. Es ist das Urteil des gesamten Gerichts, nicht der Mehrheit der Richter. Wer sich so an einem Terrorurteil beteiligt, wird auch kausal (=ursächlich) und damit verantwortlich für das Unrecht.

Im Ergebnis haben sich so die Versuche, die NS-Justiz strafjustiziell "aufzuarbeiten", im "rechtsdogmatischen Gestrüpp" verfangen. Die NS-Justiz wurde aber nicht nur nicht zur Rechenschaft gezogen, ihre Mitglieder wurden nach 1945 – von wenigen Ausnahmen abgesehen – wiederum in den Justizdienst der Bundesrepublik übernommen. Diese personelle Kontinuität dürfte neben Standesrücksichten und fehlendem Unrechtsbewusstsein mit einer der Gründe für die Nichtverfolgung der NS-Justiz gewesen sein.

In der DDR fand demgegenüber eine "Abrechnung" statt, ohne jedoch rechtsstaatlichen Anforderungen zu genügen. Die "Erfolgsquote" – bis 1984 wurden 149 Richter und Staatsanwälte wegen ihrer Mitwirkung in der NS-Justiz verurteilt – ist deshalb (mehr als) fragwürdig.

2.7. SED-Justiz

In der DDR wurden Recht und Justiz der Politik untergeordnet und untermauerten so den Herrschaftsanspruch der SED. In den Grundsätzen des sozialistischen Strafrechts, die im Strafgesetzbuch der DDR von 1968 niedergelegt waren, wurde in Artikel 1 der "Kampf gegen alle Erscheinungen der Kriminalität, besonders gegen die verbrecherischen Anschläge auf den Frieden, auf die Souveränität der Deutschen Demokratischen Republik und auf den Arbeiter-und-Bauern-Staat" als "gemeinsame Sache der sozialistischen Gesellschaft, ihres Staates und aller Bürger" bezeichnet.

Die Repräsentanten der Justiz bekannten sich hierzu im Sinne einer sozialistischen Gesetzlichkeit. So sollte sich in der richterlichen Entscheidung die "Bereitschaft widerspiegeln, die von der Partei der Arbeiterklasse und von der Regierung gefassten Beschlüsse durchzusetzen". Im Gegensatz zu den Westzonen bzw. der Bundesrepublik waren in der Sowjetischen Besatzungszone/DDR nahezu alle Juristen und Justizangestellten entlassen worden, die in der NS-Zeit im Justizsystem beschäftigt gewesen waren. In Schnellkursen wurden neue Richter und Staatsanwälte ausgebildet. Ziel der SED war es dabei, sich die politische Kontrolle und Herrschaft über die Justiz zu sichern. Der Richter in der DDR war ein verlässlicher politischer Funktionär.

Die politische Strafjustiz diente dazu, vermeintliche und tatsächliche politische Gegner des Regimes zu unterdrücken. Zum Schutze der "antifaschistisch-demokratischen Ordnung" wurde 1950 eine für die Justiz verbindliche Strafrechtsprechung entwickelt. Gemäß Artikel 6 Abs. 2 der ersten DDR-Verfassung von 1949 verfolgte die politische Strafjustiz im SED-Staat "Boykotthetze gegen demokratische Einrichtungen und Organisationen, Mordhetze gegen demokratische Politiker, Bekundung von Glaubens-, Rassen-, Völkerhaß, militaristische Propaganda sowie Kriegshetze und alle sonstigen Handlungen, die sich gegen die Gleichberechtigung richten".

Ausgangspunkt der politischen Strafjustiz in der DDR waren die Strafverfahren wegen NS-Verbrechen, die die sowjetische Besatzungsmacht Anfang der 1950er-Jahre an die ostdeutschen Polizei- und Justizbehörden übergeben hatte. Ein Beispiel dafür sind die "Waldheimer Prozesse"

– benannt nach der sächsischen Kleinstadt Waldheim bei Chemnitz. Dort wurden im Jahre 1950 rund 3400 Männer und Frauen in Verfahren, die allenfalls den Schein von Rechtsstaatlichkeit hatten, ohne Klärung der persönlichen Schuld zu hohen Strafen, 33 von ihnen zum Tode, verurteilt. 24 der zum Tode Verurteilten wurden hingerichtet, die letzte Entscheidung über den Vollzug der Todesstrafe traf Walter Ulbricht als damaliger Erster Sekretär des Zentralkomitees der SED. Bei den Verurteilten handelte es sich überwiegend um Menschen, die in der Nachkriegszeit allein wegen ihrer Mitgliedschaft bzw. Funktion in der NSDAP oder in einer der ihr angeschlossenen Organisationen verhaftet worden waren, wenige von ihnen hatten sich während des "Dritten Reiches" an Verbrechen beteiligt. Die Strafen waren politisch vorbestimmt, die Richter und Staatsanwälte entsprechend ausgesucht.

Das Strafrechtsergänzungsgesetz vom 11. Dezember 1957 (in Kraft am 1. Februar 1958), hob den rechtsstaatswidrigen Missbrauch von Artikel 6 zwar auf, führte aber neu definierte Delikte wie Staatsverrat, Staatsgefährdende Gewaltakte, Staatsgefährdende Propaganda und Hetze, Staatsverleumdung und Verleitung zum Verlassen der DDR ein. Mit dem "sozialistischen" Strafgesetzbuch, das am 1. Juli 1968 wirksam und in den 1970er- und 1980er-Jahren mehrmals – meist strafverschärfend – geändert und ergänzt wurde, erfolgte eine erhebliche Erweiterung der schon bestehenden Tatbestände, einige neue kamen hinzu. Insgesamt wurden in der DDR – nach heutigem Kenntnisstand – mindestens 170 Todesurteile vollstreckt. (Im Namen des Volkes? Über die Justiz im Staat der SED. Katalog, hg. vom Bundesministerium der Justiz, Leipzig 1994, S. 217). Die Zahl der durch die Strafjustiz politisch Verfolgten wird auf 150.000 bis 200.000 Personen geschätzt.

Rechtsstaatlich umstritten sind insbesondere die Verurteilungen wegen "Republikflucht". Die Rechtsverbindlichkeit steht im Hinblick auf den Internationalen Pakt über bürgerliche und politische Rechte (IPbürgR) vom 19. Dezember 1966, den die DDR – im Zuge ihres UN-Beitritts – als 21. Staat am 8. November 1973 ratifizierte, in Frage. Artikel 12 Abs. 2 IPbürgR lautet: "Jedermann steht es frei, jedes Land, einschließlich seines eigenen, zu verlassen."

Nach Artikel 12 Abs. 3 darf dieses Recht nur durch Gesetz und nur zu bestimmten Zwecken, darunter zum Schutz der nationalen Sicherheit und öffentlichen Ordnung, eingeschränkt werden. Der Bundesgerichtshof hat in seinem Urteil vom 3. November 1992 eine Verletzung des "Menschenrechts auf Ausreisefreiheit" erkannt, weil dieses Recht den Menschen in der DDR nicht ausnahmsweise "zum Schutz der nationalen Sicherheit und der öffentlichen Ordnung", sondern vielmehr in aller Regel vorenthalten wurde: "Insbesondere kann die durch die restriktiven Paß- und Ausreisevorschriften begründete Lage unter dem Gesichtspunkt der Menschenrechte nicht ohne Beachtung der tatsächlichen Verhältnisse an der Grenze gewürdigt werden, die durch Mauer, Stacheldraht, Todesstreifen und Schießbefehl gekennzeichnet waren und damit gegen Artikel 6 IPbürgR verstießen. Nach dieser Vorschrift hat jeder Mensch ein angeborenes Recht auf Leben; niemand darf willkürlich ~~seines Lebens~~ beraubt werden (Art. 6 Abs. 1 Satz 1 und 3)."

Das Bundesverfassungsgericht hat die Verurteilungen wegen der "Todesschüsse an der Mauer" gebilligt.

Abgesehen von der strafrechtlichen Verantwortlichkeit der Richter und Staatsanwälte bleibt festzuhalten, dass sich aus der Sicht der Opfer die Verurteilungen wegen "Republikflucht" als Akte einer politischen Strafjustiz darstellen. Umgekehrt haben die Betroffenen das strafjustizielle

Vorgehen gegen Kommunisten in der Bundesrepublik Deutschland während der Zeit des "Kalten Krieges" als Ausdruck politischer Justiz empfunden, wie Alexander von Brünneck in seinem Buch: "Politische Justiz gegen Kommunisten in der Bundesrepublik Deutschland 1949–1968" belegt.

2.8. Justiz zwischen Politik und Recht

Da Gesetze nicht aus einem "Gerechtigkeitshimmel" fallen, sondern von Menschen erlassen werden, ist Justiz faktisch immer auch ein verlängerter Arm von Politik. Darüber hinaus gibt es teilweise eine politische Einflussnahme gesellschaftlicher Gruppen durch die Auswahl von Richtern und Staatsanwälten bei deren Einstellung sowie Beförderung. Sich in der Entscheidungspraxis hiervon wiederum freizumachen, ist die Aufgabe rechtsstaatlich verantwortungsbewusster Richterinnen und Richter. Positiv ausgedrückt heißt Politikabhängigkeit aber auch Gesetzesgebundenheit.

Gemäß Artikel 20 Abs. 3 Grundgesetz ist die Rechtsprechung aber nicht nur an das Gesetz gebunden, sondern auch an das Recht: Der Richter darf nicht als bloßer "Gesetzesautomat" tätig werden; er muss die Gesetze vor dem Hintergrund der Verfassung anwenden und im Fall des Widerspruchs der Verfassung Vorrang geben. Über dem einfachen Gesetz stehen Verfassungs- und Menschenrechtsgrundsätze ("verfassungskonformer Positivismus"). Die Justiz, insbesondere die Strafjustiz, darf weder "Statthalter der Obrigkeit" noch "Staat im Staate" sein. Sie muss eine Justiz sein, die sich der demokratischen Verantwortung und rechtsstaatlicher Prinzipien bewusst ist und sich von regierungsamtlichen oder vom Zeitgeist formulierten Interessen nicht beeinflussen lässt.

3. Μεταφραστικός σχολιασμός.

3.1. Εισαγωγή

Η παραπάνω εργασία περιγράφει την επιρροή της πολιτικής στη δικαιοσύνη κατά τη διάρκεια της ναζιστικής δικτατορίας στη *Γερμανία*. Οι κατηγορίες και οι δίκες επηρεάζονταν από πολιτικές παρεμβάσεις, με την αντιπολίτευση να καταπολεμείται μέσω του ποινικού δικαίου και τα αδικήματα των ηγετών της κοινής γνώμης να αποκρύπτονται. Οι κατηγορούμενοι που προσπαθούσαν να ανατρέψουν την κυβέρνηση κατηγορήθηκαν για εσχάτη προδοσία, αλλά ο *Χίτλερ* και οι συνεργάτες του αποφεύγονταν από την τιμωρία. Το δικαστήριο επηρεαζόταν από την πολιτική πίεση και οι ποινές ήταν επιεικείς για τους ηγέτες της *Δεξιάς*. Ο Χίτλερ απελευθερώθηκε και η *Γκεστάπο* επέμβαινε στη δικαιοσύνη για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των κυβερνώντων. Οι δικαστές επιλέχθηκαν αναλόγως με την πολιτική προσήλωσή τους και η ποινική δικαιοσύνη δεν ήταν αμερόληπτη. Η γνώση του Χίτλερ βασιζόταν στον τύπο και οι ποινές εξυπηρετούσαν την ιδεολογία του καθεστώτος.

3.2. Ανάλυση κειμένων πηγής

Στην παρούσα εργασία το κείμενο πηγή (*KII*) αποτελείται από ένα ενιαίο κείμενο, χωρισμένο βέβαια σε διαφορετικές υποενότητες, οι οποίες όμως «λειτουργούν» προς όφελος του γενικού θέματος που είναι η πολιτική ποινική δικαιοσύνη της Γερμανίας. Διαφορές μεταξύ τους παρατηρούνται στα χαρακτηριστικά της κάθε υποενότητας ξεχωριστά και αφορούν το ύφος, τη γλώσσα και τη σύνταξη τους.

3.2.1. Είδος κειμένων

Ο μεταφραστικός κλάδος εστιάζει σε διάφορα κειμενικά είδη (π.χ τεχνική, πολιτική, οικονομική, λογοτεχνική μετάφραση κτλπ.). Το κάθε είδος είναι μοναδικό, διαθέτει συγκεκριμένες δυσκολίες και απαιτεί ιδιαίτερη νοηματική προσέγγιση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για ένα κείμενο με κατεξοχήν ενημερωτικό πολιτικό-ποινικό-ιστορικό περιεχόμενο και ως εκ τούτου χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και άρτιας κατάρτισης του εκάστοτε μεταφραστή, έτσι ώστε να αποφευχθούν τυχόν λάθη και ασάφειες.

3.2.2. Λειτουργίες κειμένων

Οι λειτουργίες των κειμένων αποτελούν ένα δεύτερο χαρακτηριστικό ανάλυσης των γλωσσικών φαινομένων. Σύμφωνα με τον *Karλ Βούλερ* (K. Bühler), υπάρχουν τρεις βασικές λειτουργίες της γλώσσας, που περιλαμβάνουν την αναφορική, την εκφραστική και την κλητική. Αργότερα, ο *Ρόμαν Γιάκομπσον* (R. Jakobson) πρόσθεσε μια επιπλέον λειτουργία, γνωστή ως φατική. Όλες οι προαναφερθείσες κατηγορίες λειτουργιών της γλώσσας μπορούν να χωριστούν σε υπο-λειτουργίες, σύμφωνα με την ανάλυση *Νορντ* (Nord 2014: 97-98).

Στα εν λόγω κείμενα μία από αυτές είναι η αναφορική, η οποία σχετίζεται με την αναφορά στα αντικείμενα ή στα φαινόμενα του πραγματικού ή φανταστικού κόσμου (Nord, 2014: 98). Αντικείμενο αναφοράς στα κείμενα αυτά είναι η πολιτική ποινική δικαιοσύνη στη Γερμανία κατά τη περίοδο της ναζιστικής δικτατορίας. Μέσα, λοιπόν, από τις προτάσεις αυτές δίνονται πληροφορίες σχετικά με το τότε καθεστώς, τη διαστροφή του νόμου εκείνη την εποχή, τις παρεμβάσεις στο δικαστικό σύστημα καθώς και στο νόημα της δικαιοσύνης μεταξύ πολιτικής και δικαίου. Έτσι, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η κειμενική λειτουργία και πληροφοριακή.

Η δεύτερη λειτουργία των κειμένων είναι η εκφραστική, η οποία αναφέρεται στην στάση του πομπού απέναντι στα αντικείμενα και στα φαινόμενα του κόσμου (Nord, 2014). Στα κείμενα αυτά παραθέτονται τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας, των πολιτικών ιδεολογιών πολλών πολιτικών, δικαστών, εισαγγελέων. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης διακρίνεται η αξιολογητική υπό-λειτουργία, όπου εκφράζεται η αξιολόγηση ως προς το δικαστικό σύστημα και το πόσο «ισχυρή» ήταν η δικαιοσύνη εκείνη την εποχή.

3.2.3. Σκοπός ΚΠ

Ο σκοπός είναι αυτός που καθορίζει τους παραλήπτες, τον χρόνο πρόσληψης, το μέσο και την αιτία δημιουργίας του. Τα κείμενα αυτά δημοσιεύτηκαν προς ενημέρωση στο «BPB». Το «BPB»

στη Γερμανία αναφέρεται στο «*Bundeszentrale für politische Bildung*», που στα ελληνικά μεταφράζεται ως «*Ομοσπονδιακό Κέντρο Πολιτικής Εκπαίδευσης*». Είναι μια ομοσπονδιακή οργάνωση που είναι υπεύθυνη για την πολιτική εκπαίδευση και ενημέρωση στη Γερμανία. Ο ρόλος του «*BPB*» περιλαμβάνει την προώθηση της δημοκρατίας, της πολιτικής ευαισθητοποίησης και της πολιτικής συμμετοχής μέσω διάφορων προγραμμάτων, εκδόσεων, εκθέσεων και εκπαιδευτικών πόρων.

Το «*BPB*» αποτελεί ένα σημαντικό μέσο για την ενίσχυση της πολιτικής εκπαίδευσης και της κοινωνικής συνοχής στη Γερμανία. Παραλήπτες είναι οι αναγνώστες της διαδικτυακής αυτής ιστοσελίδας που ασπάζονται τις απόψεις της οργάνωσης και το μέσο μεταδωσής είναι ο γραπτός λόγος. Ο χρόνος πρόσληψης υφίσταται από τη στιγμή που δημοσιεύτηκαν τα κείμενα αυτά στην ιστοσελίδα και τέθηκαν προς ανάγνωση.

Το ύφος όλου του κειμένου χαρακτηρίζεται ενημερωτικό, τονίζει τη σαφήνεια και την απλότητα. Χρησιμοποιείται σε εφημερίδες, άρθρα, αναφορές και εκθέσεις που απευθύνονται στο ευρύ κοινό. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι δημοσιογραφική, η οποία παρατηρείται κυρίως σε άρθρα, αναφορές, με έμφαση στη σαφήνεια, την ενημέρωση και την αντικειμενικότητα. Ανάλυση αυτών των χαρακτηριστικών πραγματοποιείται στην παράθεση των μεταφραστικών προβλημάτων.

Το γενικό θέμα αποτελείται από υπό-ενότητες που το αναλύουν καλύτερα. Η κάθε ενότητα έχει τον δικό της τίτλο/θεματική. Χαρακτηρίζεται από μακροπερίοδο λόγο, σύνθετη σύνταξη, ενώ η δομή εκτός από τίτλο, έχει κυρίως μέρος και κάποιες θεματικές έχουν και έναν σύντομο επίλογο που περιέχει συμπέρασμα για το εκάστοτε θέμα.

π.χ. “Im Ergebnis haben sich so die Versuche, die NS-Justiz strafjustiziell "aufzuarbeiten", im "rechtsdogmatischen Gestrüpp" verfangen. [...]” (2.6.)

3.3. Πακέτο μεταφραστικών οδηγιών και σύγκριση ΚΣ με ΚΠ

Για να ολοκληρωθεί η ανάλυση του αρχικού κειμένου, αναδεικνύεται η σημασία του πακέτου μεταφραστικών οδηγιών, το οποίο προσδιορίζει τις προϋποθέσεις και το πλαίσιο λειτουργίας του ΚΣ. Η κατάσταση στην οποία το ΚΠ εκπληρώνει τις λειτουργίες του διαφέρει από την περίπτωση του ΚΣ, αν και υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες αυτές οι λειτουργίες συμπίπτουν. Παρ' όλα αυτά, είναι απαραίτητο να λάβουμε υπόψη τις διαφορές που συνδέονται με την πολιτιστική γνώση και την εμπειρία των αποδεκτών. Έτσι, ο μεταφραστής πραγματοποιεί μια σύγκριση ανάμεσα στα δύο κείμενα (Nord, 2014:138).

Όσον αφορά τις λειτουργίες, την μέθοδο και τον γλωσσικό τύπο του πρωτοτύπου, παρατηρείται ότι οι αντίστοιχες λειτουργίες διατηρούνται αναλλοίωτες στη μετάφραση, προσδίδοντας στην μεταφρασμένη έκδοση το «κύρος» του πρωτότυπου στον πολιτισμό-στόχο. Η Τζ. Χάουζ (J. House) αποκαλεί αυτόν τον τύπο μεταφράσεων «συγκαλυμμένο» (Nord, 2014). Επομένως, η αναφορική και η εκφραστική λειτουργία του πρωτοτύπου παραμένουν κεντρικές λειτουργίες και στη

μετάφραση. Ωστόσο, δεδομένου ότι αυτά τα κείμενα φέρουν πολιτιστικά στοιχεία και αντανakλούν μια συγκεκριμένη πολιτική, ιστορική νοοτροπία και παρουσιάζουν διαφορές σε σχέση με την Ελλάδα, εκδηλώνεται έντονα η πληροφοριακή λειτουργία στη μετάφραση. Πράγματι, σε ορισμένα σημεία χρησιμοποιούνται στρατηγικές για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τον πολιτισμό-πηγή στον πολιτισμό-στόχο. Το ύφος παραμένει το ίδιο ενημερωτικό, λόγω του κειμενικού είδους.

Αναφορικά με τον σκοπό του ΚΣ, οι παραλήπτες είναι το ελληνικό κοινό και στόχος είναι η πληροφόρηση για την πολιτική ποινική δικαιοσύνη στη Γερμανία κατά τη περίοδο της ναζιστικής δικτατορίας, την οποία ο μεταφραστής προσπαθεί να αποτυπώσει στη γλώσσα-στόχο. Έτσι, το ΚΣ πρέπει να ανταποκρίνεται στις συμβάσεις του πολιτισμού-στόχου, δηλαδή στην ελληνική κουλτούρα, δίνοντας τις απαραίτητες εξηγήσεις για να γίνει κατανοητό όσον αφορά π.χ. τη δικαιοσύνη εκείνης της εποχής. Ο χρόνος πρόσληψης εξαρτάται από το πότε ο αναγνώστης θα εκδηλώσει ενδιαφέρον για την ανάγνωση των κειμένων. Όσον αφορά το μέσο, η μετάδοση των ΚΣ πραγματοποιείται και πάλι με τον γραπτό λόγο.

3.4. Μεταφραστικά προβλήματα και επίλυση

Στην λειτουργική ιεράρχηση των μεταφραστικών προβλημάτων ο καταλληλότερος τρόπος αντιμετώπισής τους ορίζεται, από τη Νόρντ, η «κατά κατιούσα σειρά» αναλυτική διαδικασία, δηλαδή η διαδικασία κατά την οποία ένας μεταφραστής εστιάζει πρωτίστως στο πραγματολογικό επίπεδο, ύστερα στο πολιτισμικό και τέλος στο γλωσσικό επίπεδο (Nord, 2014: 154). Η παρούσα εργασία ακολουθεί αυτό το μοτίβο.

Η Νόρντ διακρίνει τα μεταφραστικά προβλήματα στις εξής κατηγορίες:

Πραγματολογικά προβλήματα: προκύπτουν από τις διαφορές των περιστάσεων του ΚΠ και του ΚΣ (Nord, 2014: 148)

Γλωσσικά προβλήματα: προκύπτουν από τις δομικές διαφορές στο λεξιλόγιο, στη σύνταξη και τα υπερτεμαχικά προβληματικά στοιχεία μεταξύ των δύο γλωσσών (Nord, 2014: 150)

Ιδιάζοντα προβλήματα: προβλήματα άρρηκτα συνδεδεμένα με ένα συγκεκριμένο ΚΠ, οι λύσεις των οποίων δεν μπορούν να γενικευτούν και έτσι ο μεταφραστής πρέπει να δράσει δημιουργικά (Nord, 2014: 152)

Πολιτισμικά προβλήματα: προκύπτουν από τις διαφορές των νορμών και των συμβάσεων του ΚΠ και του ΚΣ (Nord, 2014: 149)

3.4.1. Πραγματολογικά προβλήματα

Ξεκινώντας με τα πραγματολογικά προβλήματα, αξίζει να αναφερθεί η διαφορά μεταξύ των δεκτών των *KΠ* και των *ΚΣ*. Τα *KΠ* απευθύνονται σε γερμανικό κοινό, το οποίο είναι το άμεσα ενδιαφερόμενο, ενώ το *ΚΣ*, απευθύνεται σε έμμεσα ενδιαφερόμενο κοινό, το ελληνικό, με στόχο την πληροφόρηση του.

Ένα από τα πραγματολογικά προβλήματα που μπορεί να παρουσιάζει ένα πρωτότυπο κείμενο με θέμα το δικαστικό σύστημα και τον *Χίτλερ* κατά την περίοδο της ναζιστικής δικτατορίας είναι οι διαφορές στην πολιτική, ιστορική και πολιτισμική νοοτροπία ανάμεσα στον πολιτισμό-πηγή και τον πολιτισμό-στόχο.

Ανάλογα με τον πολιτισμό-πηγή, το δικαστικό σύστημα και ο ρόλος του κατά τη ναζιστική δικτατορία μπορεί να έχουν διαφορετική νομική βάση, διαδικαστικές αρχές και προσανατολισμούς σε σύγκριση με τον πολιτισμό-στόχο. Οι νομικές διατάξεις, οι δικαστικές διαδικασίες και οι ποινές μπορεί να είναι διαφορετικές ανάμεσα στους δύο πολιτισμούς. Επίσης, η αντίληψη για τη δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η σχέση του δικαστικού συστήματος με την εξουσία μπορεί να διαφέρει σημαντικά.

Όταν μεταφράζεται ένα τέτοιο κείμενο, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι πολιτικές, ιστορικές και πολιτισμικές διαφορές. Ο μεταφραστής πρέπει να επιλέξει κατάλληλες έννοιες, όρους και εκφράσεις που αντιστοιχούν στο πολιτισμό-στόχο και να διατηρήσει το πνεύμα και την ακρίβεια του πρωτοτύπου κειμένου. Επιπλέον, η ευαισθησία και η κατανόηση της ιστορικής συγκυρίας και της σημασίας του *Χίτλερ* και της ναζιστικής δικτατορίας είναι απαραίτητες για μια πιστή και κατανοητή μετάφραση.

Ένα άλλο πραγματολογικό πρόβλημα είναι η πολιτική φόρτιση και η ευαισθησία του θέματος. Η ιστορία και οι πράξεις του *Χίτλερ* και του ναζισμού αποτελούν ευαίσθητα θέματα, με έντονες πολιτικές, ηθικές και συναισθηματικές προεκτάσεις.

Η μετάφραση ενός τέτοιου κειμένου πρέπει να αντιμετωπίσει την πρόκληση να διατηρήσει την ένταση και την συναισθηματική φόρτιση που προέρχεται από το πρωτότυπο κείμενο. Ο μεταφραστής πρέπει να είναι εξοικειωμένος με την ιστορική περίοδο και τον πολιτικό πλαίσιο για να μεταφέρει τη σοβαρότητα και τη σημασία του θέματος στη γλώσσα-στόχο. Επιπλέον, η ακρίβεια και η σωστή ερμηνεία των συμβόλων, των πολιτικών όρων και των αναφορών είναι ζωτικής σημασίας για να μην παραπλανηθεί ή να παρερμηνευτεί ο σκοπός και ο περιεχόμενος του πρωτοτύπου κειμένου.

Όσον αφορά τη γλώσσα, αναφέρθηκε πως χρησιμοποιείται η δημοσιογραφική. Στο *ΚΣ* διατηρήθηκε το χαρακτηριστικό αυτό έχοντας επιπλέον περιγραφές και πληροφορίες ώστε τα κείμενα να είναι κατανοητά στο ελληνικό κοινό. Μάλιστα, στο *ΚΣ*, δεν παρατηρούνται αποκλίσεις στο ύφος, τη δομή και τη μορφολογία που να οφείλονται σε ιδεολογικά χαρακτηριστικά.

Στο κείμενο παρατηρούνται αρκετά παραδείγματα πραγματολογικών μεταφραστικών προβλημάτων. Η μετάφραση από μια γλώσσα σε μια άλλη μπορεί να προκαλέσει προβλήματα που σχετίζονται με την ακρίβεια και την απόδοση της πληροφορίας. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχουν λεκτικές διαφορές ή αμφισημίες που δυσκολεύουν την αντίληψη του αρχικού νοήματος.

Οι πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των γλωσσών είναι ένα επιπλέον πρόβλημα και συμβαίνει όταν οι έννοιες, οι αξίες ή οι παραδόσεις που υπάρχουν σε μια γλώσσα δεν έχουν αντίστοιχη απόδοση στην άλλη γλώσσα. Σε αυτήν την περίπτωση, η μετάφραση μπορεί να μην αποτυπώνει πλήρως το πρωτότυπο νόημα ή να προκαλέσει παρερμηνείες.

Για παράδειγμα, οι όροι "Maßnahmenstaat"(2.4.) καθώς και "Normenstaat"(2.4.) που αναφέρονται στο κείμενο ως «κράτος μέτρων» (1.4.) και «κράτος κανόνων» (1.4.) αντίστοιχα, αντικατοπτρίζουν την κατάσταση που επικρατούσε εκείνη τη δεδομένη στιγμή στη Γερμανία και στο δικαστικό της σύστημα, σύμφωνα με τον Γερμανοαμερικανό νομικό και πολιτικό επιστήμονα *Έρνεστ Φρένκελ*. Υπήρξε ο διαχωρισμός αυτός ώστε να εξηγήσει καλύτερα την εξάλειψη της δικαιοσύνης. Έτσι, έπρεπε να υπάρχει μια όσο το δυνατόν καταλληλότερη μετάφραση των όρων αυτών.

Επίσης, υπάρχουν αρκετά παραδείγματα συντομογραφιών στο πρωτότυπο κείμενο, π.χ. "NSDAP"(2.2.), "SA"(2.2.) όπου δεν θα ήταν σαφείς αν παρέμεναν ως έχει. Ως αποτέλεσμα, έχουν μεταφραστεί στο κείμενο στόχο έχοντας περισσότερες πληροφορίες, «Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα»(1.2.), «αρχική παραστρατιωτική πτέρυγα του Ναζιστικού Κόμματος»(1.2.), με σκοπό την καλύτερη κατανόηση του κάθε όρου από το κοινό-στόχο.

3.4.2. Πολιτισμικά προβλήματα

Στην κατηγορία των πολιτισμικών, παρατηρείται πληθώρα προβλημάτων. Συγκεκριμένα συχνά εμφανίζονται όροι όπως, π.χ. "Kamfbund"(2.1.), "Deutschen Kamfbundes"(2.1.), Schriftleiter der "Weltbühne"(2.1.), οι οποίοι μπορεί να είναι ευρέως γνωστοί στο γερμανικό κοινό, ωστόσο είναι άγνωστοι στο ελληνικό.

Έτσι, για αυτόν το λόγο επιλέχθηκε στην πρώτη και στην τρίτη περίπτωση η διατήρηση του ονόματος με επιπλέον επεξήγηση, π.χ. Kampfband (Αγωνιστική Ένωση ενάντια στο φασισμό) (1.1.), συντάκτης της εφημερίδας "Weltbühne" («Η παγκόσμια σκηνή»)(1.1.) και στη δεύτερη περίπτωση η ολοκληρωτική μετάφραση του όρου, π.χ. «Γερμανικής Ενοποίησης»(1.1.), ώστε να διευκολυνθούν οι αναγνώστες στην αναζήτηση και στην κατανόηση του όρου.

3.4.3. Γλωσσικά προβλήματα

Κατά την μεταφραστική διαδικασία των υπό-ενοτήτων παρατηρήθηκαν και γλωσσικά προβλήματα. Ένα από τα επικρατέστερα αποτελούν οι συνθέτες λέξεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής: Κατά την μεταφραστική διαδικασία των υπό-ενοτήτων παρατηρήθηκαν και γλωσσικά προβλήματα. Ένα από τα επικρατέστερα αποτελούν οι συνθέτες λέξεις.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής: "Regierungsgewalten"(2.1.), "Reichsinnenminister"(2.1.), "Republikenschutzgesetz"(2.1.). Είναι γνωστό ότι η χρήση σύνθετων λέξεων αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό της. Για να αποδώσει, λοιπόν ο μεταφραστής τις λέξεις αυτές θα πρέπει να καταφύγει στη περιφραστική ανάλυσή τους, ξεκινώντας από το τελευταίο συνθετικό της γερμανικής ή την αποδίδει με αναφορική πρόταση. Και οι δύο στρατηγικές εφαρμόστηκαν για την απόδοση όλων των σύνθετων λέξεων που παρουσιάστηκαν. Η σύνταξη και η μεταφορά του "*Konjunktiv I*" κατατάσσονται επίσης σε αυτήν την κατηγορία προβλημάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η παρακάτω πρόταση: "um die SA zu zerschlagen [...] ermorden zu lassen." Πρόκειται για μια πρόταση με περίπλοκη σύνταξη η οποία στο ΚΣ χωρίστηκε με «κόμματα» καθώς στο πρωτότυπο παρουσιάζεται με μακροσκελία. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η καλύτερη κατανόηση στο ελληνικό κοινό.

3.4.4. Ιδιάζοντα προβλήματα

Τελευταία κατηγορία προβλημάτων είναι τα ιδιάζοντα. Αξίζει να αναφερθεί, η χρήση της ίδιας λέξης αρκετές φορές, π.χ. "Staatsverrat"(2.7.), "Staatsgefährdende Gewaltakte"(2.7.), "Staatsgefährdende Propaganda"(2.7.), "Staatsverleumdung"(2.7.).

Στην ελληνική γλώσσα δεν είναι σύνηθες να συντάσσεται ένα κείμενο έχοντας της ίδιες λέξεις κατ'επανάληψη, εκτός κι αν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος. Έτσι, στην περίπτωση αυτή η λέξη «κράτος» χρησιμοποιήθηκε μια φορά για να μην προκαλέσει σύγχυση. Εξίσου σημαντική είναι η χρήση λέξεων/ συνδέσμων για να ολοκληρώσουν το νόημα μιας πρότασης:

π.χ. "Sie bestraft Menschen [...], werden kaschiert."

➡ «Δεν τιμωρεί ανθρώπους [...], ενώ [...] αποκρύπτονται».

π.χ. "Rechtsschutz [...] aufgehoben."

➡ «Με αυτόν τον τρόπο η νομική προστασία [...] καταργήθηκε».

Αξίζει να σχολιαστεί η χρήση σημείων στίξης, συγκεκριμένα εισαγωγικών, κομμάτων, τελειών και ένωση προτάσεων για να γίνει το κείμενο ακόμη πιο ευανάγνωστο. Αυτές οι αλλαγές ανήκουν στην προσωπική ιδιοσυγκρασία και δημιουργική αντίληψη του μεταφραστή.

π.χ. " Sowohl [...] des Terrors." "Die Sondergerichte [...] eingesetzt."

➡ « Τόσο το [...], που είχαν ήδη [...] όργανα τρομοκρατίας».

Τέλος, σημαντική είναι η διαχείριση των κύριων ονομάτων των πολιτικών, δικαστών, επιστημόνων που αναφέρονται σε όλο το κείμενο. Για την απόδοση των ονομάτων τους πραγματοποιήθηκε μεταγραφή. Έγινε, λοιπόν, μεταγραφή των λατινικών χαρακτήρων χρησιμοποιώντας το ελληνικό αλφάβητο, ώστε το ελληνικό κοινό να αναγνωρίσει ευκολότερα την κάθε προσωπικότητα που αναφέρεται.

Επίλογος

Αντιμετωπίζονται πολλά πραγματολογικά ζητήματα από τον μεταφραστή στην αναφερόμενη ανάλυση. Αυτά τα ζητήματα είναι αντικειμενικά και δεν ταυτίζονται με τις μεταφραστικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας συγκεκριμένος μεταφραστής (Nord, 2014: 145). Έτσι, ο μεταφραστής πρέπει να αντιμετωπίσει αυτά τα ζητήματα εξασφαλίζοντας την κατανόηση του μεταφραστικού πλαισίου οδηγιών, δημιουργώντας μια σύνδεση μεταξύ του πολιτισμού πηγής και του πολιτισμού στόχου. Πρέπει να λάβει υπόψη τις πολιτισμικές διαφορές, τη νοοτροπία, τα γλωσσολογικά χαρακτηριστικά της κάθε γλώσσας, καθώς και το γνωστικό υπόβαθρο των αποδεκτών του ΚΣ.

Έτσι, ο μεταφραστής πρέπει να γνωρίζει όχι μόνο τη γλώσσα πηγής και τη γλώσσα στόχου, αλλά και το ιδεολογικό υπόβαθρο τόσο του πομπού, όσο και του δέκτη, προκειμένου να προβεί στις απαραίτητες επιλογές που εξυπηρετούν τον σκοπό του ΚΣ. Η μετάφραση έχει ως σκοπό να επιτρέψει στο ελληνικό ακροατήριο να μάθει και να ενημερωθεί για ένα συγκεκριμένο θέμα που αφορά τη Γερμανία. Το ΚΣ παρέχει στον ελληνικό αναγνώστη τη δυνατότητα να μάθει για το δικαστικό σύστημα της Γερμανίας κατά την περίοδο της ναζιστικής δικτατορίας, να συγκρίνει τη δική του πραγματικότητα με αυτήν της Γερμανίας και να διαμορφώσει τη δική του κρίση για ό,τι έχει διαβάσει.

Τελικώς, η μετάφραση και η μελέτη αυτής της εργασίας αποδείχθηκε επωφελής, καθώς αποκομίστηκαν πολλές πληροφορίες και γνώσεις σχετικά με την προσέγγιση τέτοιου είδους κειμένων που διακρίνονται από ποικίλες πραγματολογικές, πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές. Μέσω της μελέτης αυτών των κειμένων και της προσπάθειας επίλυσης των μεταφραστικών προβλημάτων, ο μεταφραστής εμβαθύνει στην κατανόηση των διαφορών και των συμβολικών πρακτικών της κάθε γλώσσας και κουλτούρας, προωθώντας τη διαπολιτισμική κατανόηση και την επικοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Κελάνδριας, Π. (2016). «Λειτουργική διδακτική της Μετάφρασης». Αθήνα: Δίαυλος.
- Κεντρωτής, Γ. (1996). «Θεωρία και πράξη της μετάφρασης». Αθήνα: Δίαυλος.
- Κλαίρης, Χ., Μπαμπινιώτης, Γ. (2011). «Γραμματική της Νέας Ελληνικής». Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Κουτσίβιτης, Β. (1994). «Θεωρία της Μετάφρασης». Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
- Λουπάκη, Ε. (2008). Μεταφράζοντας την ένταση: μεταφραστικές στρατηγικές για την απόδοση του ιδεολογικο-πολιτικά φορτισμένου λόγου. Στο Ηλεκτρονικά Πρακτικά της 1ης Συνάντησης Νέων Μεταφρασεολόγων «Μεταφραστικές Σπουδές και Έρευνα στην Ελλάδα».
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1999). «Η γλώσσα ως αξία, Το Παράδειγμα της Ελληνικής». Αθήνα: Gutenberg.
- Μπατσάλια, Φ., Σελλά- Μάζη, Ε. «Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης», Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 1994 / Έλλην, Αθήνα 1997.
- Μπατσάλια, Φ. (2001). «Περί μεταφράσεως, σύγχρονες προσεγγίσεις». Αθήνα: Κατάρτι & Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Νεοπούλου, Τ. (2001). «Περί ισοδυναμίας στη μετάφραση». Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2002). «Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική»: 1945-2002. 5 η εκδ. Αθήνα: Ποιότητα.
- Baker, M. (1992). *“In other words: A coursebook on translation. London and New York”*: Routledge.
- Cronin, M. (2007). Μετάφραση & «Παγκοσμιοποίηση» (μτφ. Παναγιώτης Ι. Κελάνδριας). Αθήνα: Δίαυλος.
- Holton, D. (2012). «Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας». Αθήνα: Πατάκη.
- Mounin, G.(2002). «Τα θεωρητικά προβλήματα της μετάφρασης». (μτφ. Ιωάννα Παπασπυρίδου). Τραυλός.
- Munday, Jeremy. (2002). «Μεταφραστικές σπουδές-Θεωρίες και Εφαρμογές». (μτφ. Άγγελος Φιλιππάτος). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Newmark, P. (1981). *“Approaches to translation”*. Shangai Foreign Language Education Press
- Nord, C. (2014). «Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα». (μτφ. Σίμος Π. Γραμμενίδης & Δέσποινα Δ. Λάμπρου). Αθήνα: Δίαυλος

Ιστογραφία

- Γραμμενίδης, Π. Σ. «*Η έννοια της ισοδυναμίας στη μεταφραστική διαδικασία*». Α.Π.Θ. Ανακτήθηκε από:
https://www.frl.auth.gr/grammenidis/Publications/2.12.1998a_H_isodynamia_sti_metafrastiki_diadikasia.pdf
- «*Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις της Μετάφρασης*». (n.d.). calameo.com.
<https://www.calameo.com/read/003094022f1f494fb481c>
- Κείμενα που εγκρίθηκαν - «*Συνθήκη περί μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων*» - Πέμπτη 18 Μαΐου 2000. (n.d.). © Ευρωπαϊκή Ένωση, 2000 - Πηγή: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-5-2000-0245_EL.html?redirect
- Κεφάλαιο 2: «*Η γλωσσική διάσταση της μετάφρασης*» - PDF Free Download. (n.d.).
<https://docplayer.gr/37985712-Kefalaio-2-i-glossiki-diastrasi-tis-uetafrasis.html>
- Τσίγκου, Μ. (n.d.). «*Μεταφραστικές τεχνικές και στρατηγικές*». Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης Και Διερμηνείας. Ανακτήθηκε από:
<file:///C:/Users/despo/Downloads/%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%A6%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3%20%CE%A4%CE%95%CE%A7%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3%20%CE%9A%CE%91%CE%99%20%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3.pdf>
- Daniel, F., Raney, G.E. “*Capturing the effect of a title on multiple levels of comprehension*”. Behavior Research Methods 39, 892–900 (2007). <https://doi.org/10.3758/BF03192984>
- Gosuccess. (n.d.-b). «*Οι επτά μεταφραστικές τεχνικές*» | GoSuccess. <https://gosuccess.eu/2010/11/i-epta-metafrastikes-technikes/>
- Lexilogia. (2008). «*Η μεταγραφή των ξένων κυρίων ονομάτων και η φενάκη της αντιστρεψιμότητας*». Ανάκτηση από: <http://lexilogia.gr/forum/archive/index.php?t1775.html>.
- Lexilogia. (2014). «*Απόδοση ανθρωπωνυμίων και τοπωνυμίων*». Ανάκτηση από: <https://www.lexilogia.gr/threads/%CE%91%CF%80%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%83%CE%B7%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%80%CF%89%CE%BD%CF%85%CE%BC%CE%AF%CF%89%CE%BD%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%80%CF%89%CE%BD%CF%85%CE%BC%CE%AF%CF%89%CE%BD.15302/>

- Mizani, S. (2008). “*Proper names and translation*”. Retrieved from: <http://www.bokorlang.com/journal/45proper.htm> translation journal
- Nickel. (2009). transliteration, transcription = μεταγραμματισμός, μεταγραφή [Online forum post]. Lexilogia Forums. Retrieved from: <https://www.lexilogia.gr/threads/transliteration-transcription%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE.2446/>
- Gurney, F. J. (1885). “*The Translation of Proper Names*”. The Old Testament Student, 4(5), 210–212. <http://www.jstor.org/stable/3156393>
- Parianou, A. (2007). “*Translating proper names: a functionalist approach*”. Names, vol.55 (No 4), σσ. 407-416.
- Pour, B. S. (2009). “*How to translate personal names*”. Ανάκτηση από: <http://translationjournal.net/journal/50proper.htm>.

Ηλεκτρονικά λεξικά

- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). «*Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*». Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Iate. (n.d.). <https://iate.europa.eu/home>
- PONS dictionary | “*Definitions, Translations and Vocabulary*”. (n.d.). <https://en.pons.com/translate>